

KONSTYTUCJA POLSKI RZECZYPOSPOLITEJ

Projekt Zespołu Prawia
z dnia 02 września 2021 r.

Tytuł oryginału:

KONSTYTUCJA POLSKI RZECZYPOSPOLITEJ

Projekt Zespołu Prawia

Copyright © 2021 Rada Redakcyjna Konstytucja 2021

Rada Redakcyjna Konstytucja 2021 jest właścicielem praw autorskich do wszystkich artykułów i treści zamieszczanych na portalu internetowym prowadzonym pod adresem <https://www.odrodzeni.pl>. Jeżeli nie zaznaczono inaczej, także wszystkie obrazy, grafiki, jak i inne elementy twórcze są chronione prawami autorskimi lub prawami ochronnymi na znak towarowy i należą do Rady Redakcyjnej Konstytucja 2021 lub są przez nią licencjonowane.

Zgodnie z Ustawą z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych żadna część tej publikacji bez pisemnej zgody Rady Redakcyjnej Konstytucja 2021 nie może być kopiowana, publikowana i rozprowadzana w jakiegokolwiek formie bez powołania się na stronę <https://www.odrodzeni.pl> z aktualną datą jako źródła informacji.

W celu zachowania nienaruszonego pierwotnego w żadnej wersji Projektu Konstytucja 2021 nie wolno przeprowadzać żadnych zmian lub uzupełnień.

Creative Commons

— CC BY-NC-SA 3.0 PL

— Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 3.0 Polska

Rozdział I RZECZYPOSPOLITA

Art. 1.

Rzeczypospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli.

Polska, jako Rzeczypospolita jest dobrem wspólnym wszystkich Polaków.

Art. 2.

Rzeczypospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Polska Rzeczypospolita jest republiką konstytucyjną urzeczywistniającą zasady równości i sprawiedliwości społecznej w poszanowaniu godności człowieka i dbałości o dobro wspólne, w którym człowiek jest podmiotem i dobrem najwyższym.

Art. 3.

Rzeczypospolita Polska jest państwem jednolitym.

Polska Rzeczypospolita jest państwem suwerennym, integralnym terytorialnie i jednolitym.

Art. 4.

1. Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu.

2. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.

1. Władza zwierzchnia w Polsce należy do całego Narodu (Suwerena) i zarazem do każdego rodowitego obywatela (suwerena) z osobna.

2. Suweren przez partycypację, w myśl zasady subsydiarności (pomocniczości), sprawuje władzę bezpośrednio a także przez swoich przedstawicieli.

3. Suweren ma prawo do obywatelskiego sprzeciwu i może zgłaszać przedstawicielom nowe projekty ustaw, ma prawo do zmiany istniejącej ustawy lub innych inicjatyw obywatelskich a także może przeprowadzać referendum i referendalnie orzekać we wszystkich sprawach i decyzjach lokalnych służb samorządowych do szczebla powiatu włącznie.

4. Zasady, tryb i warunki realizacji uprawnień z ust. 3 określa ustawa.

***Zobacz hasło SPRAWOWANIE WŁADZY BEZPOŚREDNIO
(DEMOKRACJA ODDOLNA) w Słowniku konstytucyjnym***

Art. 5.

Rzeczypospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

1. Polska Rzeczypospolita strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium i swej suwerenności jako gwarancji samostanowienia w myśl art. 4 i art. 15 oraz zapewnia mieszkańcom Polski bezpieczeństwo i przestrzeganie praw człowieka, strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska życia, kierując się zasadą trwałego rozwoju.

2. Polska Rzeczypospolita chroni jako narodowe dobro wspólne grupy (elity) intelektualne, zawodowe i eksperckie, naukowe, artystyczne oraz duchowe mające zasadniczy wpływ na władzę oraz kształtowanie się w społeczeństwie idei i postaw niezbędnych dla zachowania i rozwoju suwerennej i wolnej Ojczyzny.

3. Polska Rzeczypospolita stwarza warunki do rozwoju grup elitarnych jako gwaranta ciągłości pamięci narodowej zawsze gotowego do Jej obrony i zdolnego do czynnego, wytężonego i twórczego włączania się w życie narodu rozwijającego swój wolny i godny byt.

Art. 6.

1. Rzeczypospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

2. Rzeczypospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

1. Polska Rzeczypospolita stwarza warunki powszechnego i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

2. Polska Rzeczypospolita stwarza warunki do repatriacji, oraz udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem i kulturą.

Art. 7.

Organy służby publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Organy służby publicznej wdrażają i urzeczywistniają zasady równości i sprawiedliwości

społecznej działając na podstawie i w granicach prawa obowiązującego na terenie Polski.

Art. 8.

1. Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej.
  2. Przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.
- 1. Konstytucja jest najwyższym prawem stanowiącym Polski.**
  - 2. Przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.**

Art. 9.

Rzeczypospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego.

Polska Rzeczypospolita przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego pod warunkiem, iż nie zagraża ono samostanowieniu, nie narusza jej niepodległości i suwerenności, nienaruszalności i bezpieczeństwa mieszkańców, interesów i integralności terytorialnej oraz innych zapisów konstytucyjnych na każdym szczeblu organizacyjnym państwa.

Art. 10.

1. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze służby ustawodawczej, służby wykonawczej i służby sądowej.

2. Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądową sądy i trybunały.

1. Ustrój Polski Rzeczypospolitej opiera się na podziale i współdziałaniu służb ustawodawczej, wykonawczej i sądowej.

2. Służby ustawodawcza, wykonawcza i sądowa mają obowiązek realizować politykę obrony i stałej ochrony suwerenności Polski przed każdą obcą presją oraz ingerencją polityczną, gospodarczą i ideologiczną prowadzącą do powstawania strat i zagrożenia żywotnym interesom Polski i jej mieszkańców.

3. Służby ustawodawcza, wykonawcza i sądowa mają obowiązek realizować politykę ochrony własności polskich zasobów naturalnych, majątku materialnego i kulturowego Polski, zachowania ciągłości, trwałości i sprawności struktur organizacyjnych państwa i chronić praworządność.

4. Wszystkie służby państwowe oraz samorządowe realizują politykę powstrzymania ekspansji konsumpcjonizmu szkodzącego życiu i zdrowiu oraz związanego z wysokimi kosztami indywidualnymi, społecznymi i ekologicznymi. Powstrzymują rozpowszechnianie kredytu

komercyjnego i (agresywnej-wszechobecnej) reklamy jako instrumentów presji rynku i całego systemu konsumpcjonizmu, łącznie z marketingiem, supermarketyzacją itp., wywieranego na mieszkańców Polski.

5. Wszyscy przedstawiciele służb publicznych i państwowych mają etyczny i moralny obowiązek odpowiedzialnego i przykładowego zachowania zarówno w życiu zawodowym, jak i prywatnym. Łamanie zasad etyki zawodowej uznaje się za karalne, a przejawy patologii społecznej wiązać się będą z odpowiedzialnością osobistą: finansową i karną. Do przestrzegania norm etyczno – zawodowych zobligowany jest każdy zatrudniony niezależnie od zajmowanego stanowiska i statusu społecznego.

6. Przedstawiciele narodu pełnią służbę ustawodawczą poprzez działania w Sejmie i Senacie, służbę wykonawczą poprzez urząd Prezydenta Polski Rzeczypospolitej i Radę Ministrów, służbę sądowniczą poprzez sądy, a wszelkie pozostałe służby publiczne poprzez działania jednostek terytorialnych. Wszyscy przedstawiciele pełniący służbę, zgodnie z ust. 1, 2 i 3, oraz art. 7, ponoszą odpowiedzialność osobistą, dyscyplinarną i karną za nieprawidłową i zawinioną działalność oraz jej następstwa.

7. Wszelka przestępczość urzędnicza, korupcja polityczna, gospodarcza i urzędnicza na wszystkich szczeblach służby państwowej i publicznej ścigana będzie na mocy prawa jako przestępstwa zagrażające podstawowym wartościom i prawom konstytucyjnym.

8. Służby sądownicze, ustawodawcze oraz Prezydent, jako przedstawiciele opisani w art. 4 i art. 104, podlegają wyborom powszechnym w systemie bezpośrednim. Wybory na pozostałe stanowiska służbowe podlegają konkursom.

9. Osoby pretendujące do piastowania stanowisk urzędowych w służbie państwowej lub publicznej powinny posiadać tylko obywatelstwo polskie.

Art. 11.

1. Rzeczypospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania partii politycznych. Partie polityczne zrzeszają na zasadach dobrowolności i równości obywateli polskich w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa.

2. Finansowanie partii politycznych jest jawne.

1. Polska zgodnie z zasadami opisanymi w art. 12 i art. 58 zapewnia wolność tworzenia i działania ugrupowań politycznych, które mogą zrzeszać na zasadach dobrowolności i równości jedynie obywateli polskich w celu kształtowanie polityki i utrzymania państwa metodami konstytucyjnymi.

2. Zabrania się partiom, i innym zrzeszeniom podejmowania działań mających na celu wprowadzenie oraz samego prowadzenia partiokracji, jako monopolizowania kierowania państwem przez jedną partię we władzy ustawodawczej, wykonawczej i sędowniczej.

3. Finansowanie wszelkich grup politycznych jest jawne, może pochodzić jedynie z ich działalności gospodarczej lub dobrowolnego wsparcia obywateli polskich, przy czym jest zabronione podmiotom zagranicznym.

Art. 12.

Rzeczypospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji.

1. Polska Rzeczypospolita umożliwi rodowitym obywatelom wolność tworzenia i działania w zrzeszeniach rozumianych jako: ugrupowania polityczne, stowarzyszenia, spółdzielnie, fundacje, związki zawodowe oraz grupy społeczne, organizacje pozarządowe, organizacje społeczno-zawodowe rolników i ruchy obywatelskie.

2. Polska Rzeczypospolita umożliwi obywatelom nieujętych w ust.1 prawo do członkostwa w zrzeszeniach z pominięciem funkcji założycielskich, kierowniczych i decyzyjnych.

3. Zabrania się finansowania wszelkich zrzeszeń ze środków, dóbr i komercyjnej działalności gospodarczej pochodzącej z poza granic Polski Rzeczypospolitej. Finansowanie i przekazywanie darowizn zrzeszeniom musi być jawne oraz rezultatem wypracowania środków, dóbr i komercyjnej działalności gospodarczej wyłącznie na terenie Polski.

Art. 13.

Zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa.

1. Zakazana jest jawna i niejawną działalność i istnienie zrzeszeń i organizacji odwołujących się w swoich programach, lub statutach do totalitarnych metod i praktyk działania, ideologii rewizjonizmu kulturowego, fundamentalizmu religijnego, wyzysku lub lichwiarstwa, a także tych, których program, statut lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść w tym rasową lub narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia pozycji społecznej

2. Zakazane są jawne i niejawne działania indywidualne oraz działania zorganizowanych korporacyjnych systemów ekonomiczno- gospodarczych, finansowych i politycznych prowadzących do utajonego zniewolenia ludzi (np. do stosunków neokolonialnych), szkodenia ich zdrowiu, ukrytej kontroli i sterowania ich zachowaniem.

Art. 14.

Rzeczypospolita Polska zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu.

1. Polska zapewnia wolność prasy i wszystkich innych środków społecznego przekazu. Ograniczenia dotyczą potwierdzonego przez Krajową Radę Komunikacji Społecznej zagrożenia ważnego interesu państwowego, moralności publicznej i interesu osób prywatnych.

2. W Polsce zakazane jest po rygorze odpowiedzialności karnej wykorzystywanie wolności prasy lub innych środków społecznego przekazu do prowadzenia działalności naruszającej w sposób jawny lub podstępny jej praw konstytucyjnych.

Art. 15.

1. Ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację służby publicznej.

2. Zasadniczy podział terytorialny państwa uwzględniający więzi społeczne, gospodarcze lub kulturowe i zapewniający jednostkom terytorialnym zdolność wykonywania zadań publicznych określa ustawa.

1. Ustrój terytorialny Polski Rzeczypospolitej zapewnia decentralizację służby publicznej oraz samorządową autonomię służb lokalnych na szczeblu regionalnym, powiatowym i niższym.

2. Dopuszcza się by poszczególne województwa ustanawiały własne prawa zgodne z zapisami Konstytucji. O zgodności ostatecznie decyduje Senat.

3. Zasadniczy podział terytorialny państwa uwzględniający wszechstronne więzi kulturowe i gospodarcze oraz zapewniający jednostkom terytorialnym zdolność wykonywania zadań publicznych określa ustawa.

Art. 16.

1. Ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy prawa

wspólnotę samorządową.

2. Samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu służby publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

1. Ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy prawa wspólnotę samorządową.

2. Samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu służby publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność: personalną, finansową, majątkową i karną, podlegając jawnemu i systematycznemu audytowi.

Art. 17.

1. W drodze ustawy można tworzyć samorzady zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytym wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony.

2. W drodze ustawy można tworzyć również inne rodzaje samorządu. Samorzady te nie mogą naruszać wolności wykonywania zawodu ani ograniczać wolności podejmowania działalności gospodarczej.

1. W drodze ustawy można tworzyć samorzady zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytym wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony, poprzez rozwijanie kultury zawodowej oraz przez stosowane wysokich standardów etyki zawodowej ujętych w kodeksach etycznych.

2. W drodze ustawy można tworzyć: cechy rzemiosł oraz spółdzielczości, jak również inne rodzaje samorządu zawodowego. Samorzady nie mogą naruszać wolności wykonywania zawodu ani ograniczać wolności podejmowania działalności gospodarczej.

Art. 18.

Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej.

1. Rodzina, małżeństwo, macierzyństwo, rodzicielstwo i niepełnoletni znajdują się pod ochroną i opieką społeczeństwa oraz służb państwowych Rzeczypospolitej.

2. Decyzje Państwa nie mogą naruszać systemu wartości etyczno-moralnych i

światopoglądowych rodziców, którzy wychowują potomstwo na zasadach i w granicach niniejszej konstytucji.

3. Para małżeńska, jest nieprzymuszonym związkiem pomiędzy mężczyzną a kobietą, stwierdzonym przez osobę uprawnioną.

4. Polska dopuszcza instytucję osoby wskazanej w miejsce małżonka mającą równoważny (mu) status. Wyższość osoby wskazanej nad małżonkiem występuje w momencie, gdy osobą wskazaną jest osoba inna.

Art. 19.

Rzeczypospolita Polska specjalną opieką otacza weteranów walk o niepodległość, zwłaszcza inwalidów wojennych.

Polska specjalną opieką otacza weteranów obrony i walki o niepodległość państwa i jego mieszkańców, zwłaszcza inwalidów wojennych (poszkodowanych fizycznie lub psychicznie).

Art. 20.

Spółeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej.

1. Spółeczna gospodarka rynkowa (regionalna lub ogólnokrajowa) oparta na wolności gospodarczej działalności, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Polski i Jej trwałego rozwoju.

2. Wszelkie instytucje budżetowe, a także działające w ich obszarze i podległe im inne jednostki mają obowiązek na etapie tworzenia budżetu budować swoje strategie uwzględniając interesy społeczne, ochronę środowiska oraz relacje z różnymi grupami interesariuszy na poziomie regionalnym i ogólnokrajowym.

Art. 21.

1. Rzeczypospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczenia.

2. Wywłaszczenie jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy jest dokonywane na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem.

1. Polska chroni własność i prawo dziedziczenia.

2. Wywłaszczenie jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy jest dokonywane na cele publiczne, za zgodą właściciela i sprawiedliwym odszkodowaniem.

Art. 22.

Ograniczenie wolności działalności gospodarczej jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny.

1. Polska na swoim terytorium dopuszcza prowadzenie wszelkiej działalności gospodarczej, za wyjątkiem sytuacji przewidzianej w art. 233.

2. Ograniczenie wolności działalności gospodarczej może być zalecane tylko ze względu na dobro publiczne na drodze ustawy.

Art. 23.

Podstawą ustroju rolnego państwa jest gospodarstwo rodzinne. Zasada ta nie narusza postanowień art. 21 i art. 22.

Podstawą gospodarki rolnej w Polsce są gospodarstwa rodzinne.

Art. 24.

Praca znajduje się pod ochroną Rzeczypospolitej Polskiej. Państwo sprawuje nadzór nad warunkami wykonywania pracy.

1. Praca ludzka znajduje się pod wszechstronną ochroną Polski. Państwo sprawuje nadzór nad warunkami jej wykonywania.

2. Praca jako działalność gospodarcza i usługowa służy zaspakajaniu osobistych potrzeb człowieka dobrami materialnymi w myśl przestrzegania etyki.

3. Wykonujący pracę jako strona kontraktu z pracodawcą jest podmiotem, któremu pracodawca przekazuje godne wynagrodzenie za pracę według zawartego kontraktu.

4. Zadanie przedstawicieli pracodawców i pracowników polega na zapewnieniu niezbędnej ochrony prawno-administracyjnej oraz stworzeniu warunków sprzyjających poszanowaniu godności stronom kontraktu.

Art. 25.

1. Kościoły i inne związki wyznaniowe są równouprawnione.

2. Władze publiczne w Rzeczypospolitej Polskiej zachowują bezstronność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, zapewniając swobodę ich wyrażania w życiu publicznym.

3. Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane

na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego.

4. Stosunki między Rzeczypospolitą Polską a Kościołem Katolickim określają umowa międzynarodowa zawarta ze Stolicą Apostolską i ustawy.

5. Stosunki między Rzeczypospolitą Polską a innymi kościołami oraz związkami wyznaniowymi określają ustawy uchwalone na podstawie umów zawartych przez Radę Ministrów z ich właściwymi przedstawicielami.

1. Religia i nauka zajmują się różnymi obszarami rzeczywistości, posługują się różnymi metodami jej poznawania i doświadczania, jednak wzajemnie się uzupełniają i wzbogacają umożliwiając lepsze ludzkie bytowanie w całym bogactwie jego złożoności i różnorodności.

2. Wyznaniom religijnym i innym orientacjom światopoglądowym zakazane jest wprowadzanie dyskryminacji, konfliktów i podziałów społecznych.

3. Bez względu na wyznanie lub bezwyznaniowość każdy mieszkaniec Polski jest w równym stopniu chroniony prawem.

4. Kościoły i inne związki wyznaniowe są równouprawnione.

5. Służby publiczne w Polsce zachowują bezstronność w sprawach przekonań duchowych: religijnych, światopoglądowych i filozoficznych oraz zapewniają swobodę ich wyrażania w życiu społecznym w granicach prawa.

6. Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania i wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego.

7. Państwo nie może finansować działalności żadnego kościoła i innych związków wyznaniowych, a jednocześnie wszystkie Kościoły i inne związki wyznaniowe są zobowiązane do płacenia podatków z działalności gospodarczej.

Art. 26.

1. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic.

2. Siły Zbrojne zachowują neutralność w sprawach politycznych oraz podlegają cywilnej i demokratycznej kontroli.

1. Siły Obronne Polski służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic.

2. Siły Obronne zachowują neutralność w sprawach politycznych oraz podlegają

przedstawicielom w zakresie sprawowania nad nimi cywilnej kontroli.

3. Użycie Sił Obronnych Polski po za granicami kraju jest dopuszczalne w sytuacjach szczególnych, gdy leży to w interesie Polski, jedynie na podstawie pozytywnego wyniku referendum.

Art. 27.

W Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski. Przepis ten nie narusza praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych.

W Polsce językiem urzędowym jest język polski. Dopuszcza się by każde z województw posiadało w urzędach drugi, lokalny język jako ciągłość tradycji kulturowej regionu.

Art. 28.

1. Godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest wizerunek orła białego w koronie w czerwonym polu.
2. Barwami Rzeczypospolitej Polskiej są kolory biały i czerwony.
3. Hymnem Rzeczypospolitej Polskiej jest Mazurek Dąbrowskiego.
4. Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej Polskiej podlegają ochronie prawnej.
5. Szczegóły dotyczące godła, barw i hymnu określa ustawa.

- 1. Godłem Polski jest wizerunek orła białego z zamkniętą koroną.**
- 2. Herbem Polski jest Godło w purpurowym polu.**
- 3. Barwami Polskiej są: biały, błękitny i purpurowy.**
- 4. Hymnem narodowym Polski jest Mazurek Dąbrowskiego.**
- 5. Herb, Godło, barwy i Hymn Polski podlegają ochronie prawnej.**
- 6. Szczegóły dotyczące Herbu, Godła, barw i Hymnu określa ustawa.**

Art. 29.

Stolicą Rzeczypospolitej Polskiej jest Warszawa.

Stolicą Polski Rzeczypospolitej jest Warszawa.

Rozdział II

WOLNOŚCI, PRAWA I OBOWIĄZKI CZŁOWIEKA I OBYWATELA WOLNOŚCI, PRAWA I OBOWIĄZKI MIESZKAŃCA POLSKI

Zasady ogólne

Art. 30.

Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

Przyrodzona oraz kulturowa godność tworzą wartość najwyższą i uwzniaślają człowieka, a ich poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem każdej osoby i służb publicznych.

Art. 31.

1. Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.

2. Każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.

3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

1. Wolność człowieka podlega ochronie osobistej oraz prawnej pod rygorem odpowiedzialności jednostki czyniącej z tej ochrony skutek prawny.

2. Każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do tego czego prawo mu nie nakazuje, w każdym przypadku za ten nakaz odpowiedzialność ponosi prawodawca.

3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób.

Art. 32.

1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

1. Wszyscy przebywając na terenie Polski są zobowiązani do przestrzegania prawa opartego na niniejszej Konstytucji, oraz mają prawo do godnego traktowania w oparciu o art. 30 i art. 31 ust. 4.

2. Żaden Polak lub Polka nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym jeżeli nie naruszył dobra wspólnego Polski Rzeczypospolitej, lub nie wyrządził szkody innemu mieszkańcowi.

Art. 33.

1. Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.

2. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.

Kobieta i mężczyzna w Polsce Rzeczypospolitej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym.

Art. 34.

1. Obywatelstwo polskie nabywa się przez urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi. Inne przypadki nabycia obywatelstwa polskiego określa ustawa.

2. Obywatel polski nie może utracić obywatelstwa polskiego, chyba że sam się go zrzeknie.

1. Rodowity Polak (Suweren) to osoba urodzona z polskich rodziców, w Polsce (więzy ziemi) lub po za granicami kraju, z osoby urodzonej w Polsce będącej rodowitym mieszkańcem Polski (więzy krwi) min. od 3-go pokolenia.

2. Obywatelstwo polskie uzyskuje się z chwilą otrzymania dowodu tożsamości wydanego przez Urząd Stanu Cywilnego. Każdy Polak, który skończył 18 rok życia, ma prawo ubiegać się o nadanie obywatelstwa poprzez samodzielne złożenie wniosku do USC. Warunkiem otrzymania obywatelstwa jest zdany państwowy egzamin ze znajomości języka polskiego, historii i Konstytucji.

3. Urząd Stanu Cywilnego przekazuje Najwyższej Izbie Kontroli pozytywnie rozpatrzone wnioski celem archiwizacji oraz ustalenia statusu danej osoby na podstawie jej stosunku do Państwa.

4. Polak nie może utracić statusu społecznego, chyba że sam się go zrzeknie, wyjątek stanowi

utrata na wniosek Sądu Najwyższego akceptowanego przez ławę przysięgłych złożoną z sędziów pokoju. Wszystkie przypadki nabycia obywatelstwa polskiego oraz zmiany statusu społecznego określa ustawa.

Art. 35.

1. Rzeczypospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury.

2. Mniejszości narodowe i etniczne mają prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzygnięciu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej.

1. Polska dopuszcza mieszkańcom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury jeżeli tylko nie zagraża to dobru wspólnemu i interesowi narodowemu Polski na poziomie regionu i ogólnokrajowo.

2. Mniejszości narodowe i etniczne mogą tworzyć własne instytucje edukacyjne, kulturalne oraz instytucje służące ochronie tożsamości i kultury duchowej jeżeli tylko nie zagraża to dobru wspólnemu oraz interesowi narodowemu Polski i mają prawo do uczestnictwa w rozstrzygnięciu spraw w tym zakresie.

Art. 36.

Podczas pobytu za granicą obywatel polski ma prawo do opieki ze strony Rzeczypospolitej Polskiej.

1. Podczas pobytu za granicą prawo do opieki ze strony Polski posiadają wszyscy Polacy.

2. Podczas pobytu za granicą osoby posiadające status społeczny gościa posiadają prawo do opieki ze strony Państwa jedynie w przypadku odpowiedniego zatrudnienia na jego terenie.

Art. 37.

1. Kto znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, korzysta z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji.

2. Wyjątki od tej zasady, odnoszące się do cudzoziemców, określa ustawa.

1. Kto znajduje się pod jurysdykcją Polski, korzysta z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji.

2. Wyjątki od tej zasady, odnoszące się do gości, azylantów i cudzoziemców określa ustawa.

Wolności i prawa osobiste Równości wobec prawa

Art. 38.

Rzeczypospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia.

1. Zdrowie i życie każdego mieszkańca Polski jest jego dobrem osobistym chronionym prawem.

2. Polska zobowiązana jest otaczać opieką każdego swojego mieszkańca.

Art. 39.

Nikt nie może być poddany eksperymentom naukowym, w tym medycznym, bez dobrowolnie wyrażonej zgody.

Nikt nie może być poddany eksperymentom naukowym, w tym medycznym, bez dobrowolnie wyrażonej zgody opartej na fachowej (eksperskiej) wiedzy o istniejących zagrożeniach i skutkach dotyczących zdrowia i życia, przy upewnieniu się o pełnej świadomości danej osoby, a w przypadku braku przytomności bez zgody osoby wskazanej przez nią.

Art. 40.

Nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych.

Art. 41.

1. Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie.

2. Każdy pozbawiony wolności nie na podstawie wyroku sądowego ma prawo odwołania się do sądu w celu niezwłocznego ustalenia legalności tego pozbawienia. O pozbawieniu wolności powiadamia się niezwłocznie rodzinę lub osobę wskazaną przez pozbawionego wolności.

3. Każdy zatrzymany powinien być niezwłocznie i w sposób zrozumiały dla niego poinformowany o przyczynach zatrzymania. Powinien on być w ciągu 48 godzin od chwili

zatrzymania przekazany do dyspozycji sądu. Zatrzymanego należy zwolnić, jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania do dyspozycji sądu nie zostanie mu doręczone postanowienie sądu o tymczasowym aresztowaniu wraz z przedstawionymi zarzutami.

4. Każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny.

5. Każdy bezprawnie pozbawiony wolności ma prawo do odszkodowania.

1. Każdemu Polakowi zapewnia się nietykalność osobistą, wolność osobistą i wolność osobistego komunikowania się.

2. Naruszającego przepisy Konstytucji (szczególnie art.30) można pozbawić lub ograniczyć wolność jedynie na podstawie prawomocnego wyroku sądowego.

3. Każdy pozbawiony wolności bez wyroku sądowego ma prawo niezwłocznego odwołania się do sądu w celu ustalenia legalności tego pozbawienia. O pozbawieniu wolności powiadamia się niezwłocznie osobę wskazaną lub rodzinę pozbawionego wolności. Ostateczne odwołanie względem konstytucyjności posiada Senat.

4. Każdy mieszkaniec Polski w chwili zatrzymania przez uprawniony organ służb państwowych musi mieć postawiony precyzyjny zarzut. Powinien on w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania zostać przekazany do dyspozycji sądu. Zatrzymanego należy zwolnić, jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania do dyspozycji sądu nie zostanie mu doręczone postanowienie sądu o tymczasowym aresztowaniu wraz z uprawdopodobnieniem zarzutów.

5. W przypadku zatrzymania przez służby państwowe, każdy rodowity obywatel Polski ma prawo z wolnej stopy zażądać niezwłocznego zwolnienia i przeprowadzania nad sobą własnosądu przy udziale sędziów pokoju (art. 42.2), jednakże nikt w swej własnej sprawie nie może być sędzią. Szczegóły określa ustawa.

Zobacz hasło WŁASNOSĄD w Słowniku konstytucyjnym

Art. 42.

1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie ukaraniu za czyn, który w czasie jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego.

2. Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu.

3. Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym

wyrokiem sądu.

1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie ukaraniu za czyn, który w czasie jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego.

2. Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony własnej we wszystkich stadiach postępowania (z uwzględnieniem art. 41.5). Może on wprowadzić do postępowania czynnik społeczny, w szczególności wybrać dowolnie swojego reprezentanta lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu lub sędziego pokoju.

3. Każde posiedzenie sądu musi być rejestrowane w systemie audio-wideo z transmisją bezpośrednią na stronie [www.\(miasto\).so.gov.pl](http://www.(miasto).so.gov.pl) z podaniem sygnatury akt wraz z utrzymywaną archiwizacją. Strony postępowania mają prawo do uzyskania nagrań.

4. Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu.

Art. 43.

Zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości nie podlegają przedawnieniu.

Zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości, a w szczególności przeciw narodowi i mieszkańcom Polski, nie podlegają przedawnieniu, a państwowy wymiar sprawiedliwości jest zobowiązany do ścigania tych przestępców.

Art. 44.

Bieg przedawnienia w stosunku do przestępstw, nie ściganych z przyczyn politycznych, popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych lub na ich zlecenie, ulega zawieszeniu do czasu ustania tych przyczyn.

1. Żadne przestępstwo popełnione przez funkcjonariusza publicznego nie podlega przedawnieniu.

2. Bezpośrednio w chwili wykrycia przestępstwa popełnionego przez funkcjonariusza publicznego, a w szczególności państwowego, postawienia mu zarzutów i ich uprawdopodobnienia zwalnia się danego funkcjonariusza z funkcji publicznej oraz natychmiast stawia się go w stan oskarżenia.

Art. 45.

1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

2. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie.

1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd lub własnosąd, z możliwym udziałem sędziów pokoju.

2. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny.

3. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na uzasadnione naruszenie bezpieczeństwa państwa lub uzasadnione naruszenie porządku publicznego.

4. Wyroki ogłaszane są publicznie.

Art. 46.

Przepadek rzeczy może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu.

Art. 47.

Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Art. 48.

1. Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

2. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu.

1. Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

2. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w szczególnych przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu przy

udziale ławy przysięgłych.

3. Proces mający na celu ograniczenie praw rodzicielskich musi być prowadzony przy udziale ławy przysięgłych oraz wszystkich organizacji pozarządowych zawnioskowanych przez powodowych rodziców.

4. Całkowicie zakazuje się adopcji polskich dzieci przez obywateli innych państw, oraz wydawania dzieci celem zamieszkania poza granicami Polski.

5. Adopcji polskich dzieci może dokonać tylko polskie małżeństwo.

Art. 49.

Zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

Zapewnia się wolność komunikacji oraz ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w art. 41 i w sposób w nim określony.

Art. 50.

Zapewnia się nienaruszalność mieszkania. Przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub pojazdu może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

Zapewnia się nienaruszalność miejsca zamieszkania. Przeszukanie miejsca zamieszkania wraz z mieszkaniem, pomieszczeniem lub pojazdem może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w art. 41 i w sposób w nim określony.

Art. 51.

1. Nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby.

2. Władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

3. Każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ograniczenie tego prawa może określić ustawa.

4. Każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

5. Zasady i tryb gromadzenia oraz udostępniania informacji określa ustawa.

1. Nikt nie może być obowiązany do ujawniania informacji dotyczących jego osoby inaczej

niż na podstawie art. 41.

2. Władze publiczne mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać inne informacje o mieszkańcach jedynie w przypadkach określonych w art. 41 i w sposób w nim określony.

3. Każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ograniczenie tego prawa może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w art. 41 i w sposób w nim określony.

4. Każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z art. 41.

5. Zasady i tryb gromadzenia oraz udostępniania informacji określa art. 41.

Art. 52.

1. Każdemu zapewnia się wolność poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu.

2. Każdy może swobodnie opuścić terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Wolności, o których mowa w ust. 1 i 2, mogą podlegać ograniczeniom określonym w ustawie.

4. Obywatela polskiego nie można wydalić z kraju ani zakazać mu powrotu do kraju.

5. Osoba, której pochodzenie polskie zostało stwierdzone zgodnie z ustawą, może osiedlić się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na stałe.

1. Każdemu zapewnia się wolność poruszania się po terytorium Polski oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu.

2. Każdy może swobodnie opuścić terytorium Polski Rzeczypospolitej.

3. Wolności, o których mowa w ust.1 i 2 podlegają ograniczeniom jedynie w przypadkach określonych w art. 41, art. 55 i art. 233 w sposób w nich określony.

4. Mieszkańca Polski nie można wydalić z kraju ani zakazać mu powrotu do kraju.

5. Osoba, której pochodzenie polskie zostało potwierdzone zgodnie z ustawą może osiedlić się na terytorium Rzeczypospolitej na stałe, oraz nabywa prawa i obowiązki mieszkańca i obywatela Polski.

Art. 53.

1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.

2. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność

religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.

3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Przepis art. 48 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

4. Religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób.

5. Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób.

6. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych.

7. Nikt nie może być obowiązany przez organy służby publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania.

1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i wyznania, jeżeli nie zagraża to zdrowiu i życiu innych ludzi.

2. Wolność wyznania obejmuje wolność przekonań duchowych lub przyjmowania wyznania według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność wyznania obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi oraz prawo osób do korzystania z pomocy duszpasterskiej tam, gdzie się znajdują.

3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i duchowego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Przepis art. 48 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

4. Wyznawane przekonania duchowe związków wyznaniowych o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym ma być zgodne z zasadą wolności sumienia i wyznania innych osób, a także niniejszej Konstytucji.

5. Wolność uzewnętrzniania wyznania może być ograniczona jedynie gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych mieszkańców.

6. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach duchowych.

7. Nikt nie może być obowiązany przez organy służby publicznej do ujawnienia swojego

światopoglądu, przekonań duchowych lub wyznania.

Art. 54.

1. Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.

2. Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. Ustawa może wprowadzić obowiązek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.

1. Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji w oparciu o art. 14 (wolność mediów; dostęp do informacji), art. 18 ust. 2 (światopogląd rodziców), art. 25 ust. 3 (wolność wyznania), art. 51 ust 3 i 4 (dostęp do informacji).

2. Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu jest zakazana.

3. Konstytucja w oparciu o art. 213 dopuszcza wprowadzanie koncesji środków społecznego przekazu jedynie dla krajowych podmiotów.

Art. 55.

1. Ekstradycja obywatela polskiego jest zakazana, z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 2 i 3.

2. Ekstradycja obywatela polskiego może być dokonana na wniosek innego państwa lub sądowego organu międzynarodowego, jeżeli możliwość taka wynika z ratyfikowanej przez Rzeczypospolitą Polską umowy międzynarodowej lub ustawy wykonującej akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której Rzeczypospolita Polska jest członkiem, pod warunkiem że czyn objęty wnioskiem o ekstradycję:

- 1) został popełniony poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oraz jednocześnie
- 2) stanowił przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej lub stanowiłby przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej w razie popełnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zarówno w czasie jego popełnienia, jak i w chwili złożenia wniosku.

3. Nie wymaga spełnienia warunków określonych w ust. 2 pkt. 1 i 2 ekstradycja mająca nastąpić na wniosek sądowego organu międzynarodowego powołanego na podstawie ratyfikowanej przez Rzeczypospolitą Polską umowy międzynarodowej, w związku z objętą jurysdykcją tego organu zbrodnią ludobójstwa, zbrodnią przeciwko ludzkości, zbrodnią wojenną lub zbrodnią agresji.

4. Ekstradycja jest zakazana, jeżeli dotyczy osoby podejrzanej o popełnienie bez użycia przemocy

przestępstwa z przyczyn politycznych lub jej dokonanie będzie naruszać wolności i prawa człowieka i obywatela.

5. W sprawie dopuszczalności ekstradycji orzeka sąd.

1. Ekstradycja mieszkańca polski jest zakazana, z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 2.

2. Dopuszcza się ekstradycji jedynie obywatela niepolskiego, lecz o sprawie musi orzec Sąd Najwyższy.

Zobacz hasło EKSTRADYCJA w Słowniku konstytucyjnym

Art. 56.

1. Cudzoziemcy mogą korzystać z prawa azylu w Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w ustawie.

2. Cudzoziemcowi, który w Rzeczypospolitej Polskiej poszukuje ochrony przed prześladowaniem, może być przyznany status uchodźcy zgodnie z wiążącymi Rzeczypospolitą Polską umowami międzynarodowymi.

1. Cudzoziemcy mogą korzystać z prawa azylu w Polsce na zasadach określonych w ustawie.

2. Cudzoziemcowi, który w Polsce poszukuje ochrony przed prześladowaniem, może być przyznany status uchodźcy zgodnie z wiążącymi Polskę umowami międzynarodowymi.

Wolności i prawa polityczne

Prawa i obowiązki polityczne

Art. 57.

Każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolności może określać ustawa.

Każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolności może dotyczyć innych zgromadzeń i musi być określone ustawą.

Art. 58.

1. Każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się.

2. Zakazane są zrzeszenia, których cel lub działalność są sprzeczne z Konstytucją lub ustawą. O odmowie rejestracji lub zakazie działania takiego zrzeszenia orzeka sąd.

3. Ustawa określa: rodzaje zrzeczeń podlegających sądowej rejestracji, tryb tej rejestracji oraz formy nadzoru nad tymi zrzeczeniami.

1. Nikomu nie ogranicza się wolności zrzeszania.

2. Zakazane są jednakże zrzeczenia, których cel lub działalność są sprzeczne z Konstytucją.

O legalności działania danego zrzeczenia orzeka sąd wydając uzasadnienie.

3. Ustawa określa rodzaje zrzeczeń podlegających sądowej rejestracji oraz tryb tej rejestracji i formy nadzoru nad tymi zrzeczeniami. Zrzeczenia jako zarejestrowane podmioty podlegają ochronie państwa.

Art. 59.

1. Zapewnia się wolność zrzeszania się w związkach zawodowych, organizacjach społeczno-zawodowych rolników oraz w organizacjach pracodawców.

2. Związki zawodowe oraz pracodawcy i ich organizacje mają prawo do rokowań, w szczególności w celu rozwiązywania sporów zbiorowych, oraz do zawierania układów zbiorowych pracy i innych porozumień.

3. Związkom zawodowym przysługuje prawo do organizowania strajków pracowniczych i innych form protestu w granicach określonych w ustawie. Ze względu na dobro publiczne ustawa może ograniczyć prowadzenie strajku lub zakazać go w odniesieniu do określonych kategorii pracowników lub w określonych dziedzinach.

4. Zakres wolności zrzeszania się w związkach zawodowych i organizacjach pracodawców oraz innych wolności związkowych może podlegać tylko takim ograniczeniom ustawowym, jakie są dopuszczalne przez wiążące Rzeczypospolitą Polską umowy międzynarodowe.

1. Nie ogranicza się wolności zrzeszania się w związkach zawodowych i organizacjach społeczno-zawodowych pracowników i pracodawców jeżeli nie naruszają one norm konstytucyjnych

2. Pracownicy ze związkami zawodowymi, oraz pracodawcy i ich organizacje mają prawo do rokowań oraz do zawierania porozumień.

3. Związkom zawodowym przysługuje prawo do organizowania strajków pracowniczych i innych form protestu w granicach określonych w ustawie zasadniczej. Ze względu na zagrożenie życia lub zdrowia strajkujących lub osób trzecich oraz dobro wspólne, w tym publiczne, jedynie interwencja służb mundurowych poparta sądowym nakazem i ogłoszona w ustawie może ograniczyć prowadzenie strajku lub zakazać go w odniesieniu do określonych kategorii pracowników lub w określonych dziedzinach.

4. Zakres wolności zrzeszania się w związkach zawodowych i organizacjach pracodawców oraz innych wolności związkowych może podlegać tylko takim ograniczeniom jakie są dopuszczalne przez Konstytucję.

Art. 60.

Obywatele polscy korzystający z pełni praw publicznych mają prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach.

Mieszkańcy Polski korzystający z pełni praw publicznych mają prawo dostępu do każdej służby publicznej na jednakowych zasadach.

Art. 61.

1. Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów służby publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego, a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania służby publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa.

2. Prawo do uzyskiwania informacji obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp na posiedzenia kolegialnych organów służby publicznej pochodzących z powszechnych wyborów, z możliwością rejestracji dźwięku lub obrazu.

3. Ograniczenie prawa, o którym mowa w ust. 1 i 2, może nastąpić wyłącznie ze względu na określone w ustawach ochronę wolności i praw innych osób i podmiotów gospodarczych oraz ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa.

4. Tryb udzielania informacji, o których mowa w ust. 1 i 2, określają ustawy, a w odniesieniu do Sejmu i Senatu ich regulaminy.

1. Polacy mają prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów służby publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego, a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania służby publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa.

2. Prawo do uzyskiwania informacji obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp na posiedzenia kolegialnych organów służby publicznej pochodzących z powszechnych wyborów, z możliwością rejestracji dźwięku i obrazu.

3. Ograniczenie prawa, o którym mowa w ust. 1 i 2, może nastąpić wyłącznie ze względu na

określone w ustawach ochronę wolności i praw innych osób i podmiotów gospodarczych oraz ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa.

4. Tryb udzielania informacji, o których mowa w ust. 1 i 2, określają ustawy, a w odniesieniu do Sejmu i Senatu ich regulaminy.

Art. 62.

1. Obywatel polski ma prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania Prezydenta Rzeczypospolitej, posłów, senatorów i przedstawicieli do organów samorządu terytorialnego, jeżeli najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat.

2. Prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania nie przysługuje osobom, które prawomocnym orzeczeniem sądowym są ubezwłasnowolnione lub pozbawione praw publicznych albo wyborczych.

Art. 63.

Każdy ma prawo składać petycje, wnioski i skargi w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą do organów służby publicznej oraz do organizacji i instytucji społecznych w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami zleconymi z zakresu administracji publicznej. Tryb rozpatrywania petycji, wniosków i skarg określa ustawa.

1. Każdy ma prawo składać petycje, wnioski i skargi w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą do organów służby publicznej oraz do organizacji i instytucji społecznych w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami zleconymi z zakresu administracji publicznej.

2. W sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia każdy ma obowiązek złożyć skargę w imieniu innej osoby.

3. Tryb rozpatrywania petycji, wniosków i skarg określa ustawa.

Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne Przywileje i obowiązki ekonomiczne, socjalne i kulturalne

Art. 64.

1. Każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia.

2. Własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich

ochronie prawnej.

3. Własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności.

1. Każdy ma pełne prawo do własności dóbr, innych praw majątkowych oraz posiada prawo dziedziczenia.

2. Zgodnie z art. 38 własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej.

3. Własność może być ograniczona na zasadach określonych w art. 233 i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności. Pozostałe przypadki rozstrzyga właściwy sąd.

Art. 65.

1. Każdemu zapewnia się wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy. Wyjątki określa ustawa.

2. Obowiązek pracy może być nałożony tylko przez ustawę.

3. Stałe zatrudnianie dzieci do lat 16 jest zakazane. Formy i charakter dopuszczalnego zatrudniania określa ustawa.

4. Minimalną wysokość wynagrodzenia za pracę lub sposób ustalania tej wysokości określa ustawa.

5. Władze publiczne prowadzą politykę zmierzającą do pełnego, produktywnego zatrudnienia poprzez realizowanie programów zwalczania bezrobocia, w tym organizowanie i wspieranie poradnictwa i szkolenia zawodowego oraz robót publicznych i prac interwencyjnych.

1. Każdemu zapewnia się możliwość wyboru zawodu, jego wykonywania i miejsca pracy. Wyjątki określa ustawa.

2. Obowiązek pracy może być nałożony ustawą, lub prawomocnym wyrokiem sądu.

3. Stałe zatrudnianie dzieci do lat 16 jest zakazane. Formy i charakter dopuszczalnego zatrudniania określają ustawy.

4. Służby publiczne prowadzą politykę zmierzającą do pełnego i produktywnego zatrudnienia mieszkańców Polski poprzez realizowanie i wspieranie poradnictwa oraz szkolenia zawodowego, a w szczególnych przypadkach organizacji robót publicznych lub prac interwencyjnych.

Art. 66.

1. Każdy ma prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. Sposób realizacji tego

prawa oraz obowiązki pracodawcy określa ustawa.

2. Pracownik ma prawo do określonych w ustawie dni wolnych od pracy i corocznych płatnych urlopów; maksymalne normy czasu pracy określa ustawa.

1. Każdy ma prawo do pracy w warunkach zapewniających właściwą ochronę zdrowia i życia. Sposób realizacji tego prawa określa ustawa.

2. Pracownik ma prawo do określonych w ustawie dni wolnych od pracy i corocznych płatnych urlopów; maksymalne normy czasu pracy określa ustawa.

Art. 67.

1. Obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa.

2. Obywatel pozostający bez pracy nie z własnej woli i nie mający innych środków utrzymania ma prawo do zabezpieczenia społecznego, którego zakres i formy określa ustawa.

1. Każdy mieszkaniec ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa.

2. Każdy mieszkaniec pozostający bez pracy nie z własnej woli i nie mający innych środków utrzymania ma prawo do zabezpieczenia społecznego, którego zakres i formy (podstawowy dochód gwarantowany) określa ustawa.

Art. 68.

1. Każdy ma prawo do ochrony zdrowia.

2. Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Warunki i zakres udzielania świadczeń określa ustawa.

3. Władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku.

4. Władze publiczne są obowiązane do zwalczania chorób epidemicznych i zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska.

5. Władze publiczne popierają rozwój kultury fizycznej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.

1. Zgodnie z art. 38 każdy ma prawo do ochrony zdrowia i życia.

2. Każdy mieszkaniec Polski ma obowiązek chronić zdrowie i życie ludzkie.

3. Mieszkańcom, niezależnie od sytuacji materialnej, służby publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Warunki i zakres udzielania świadczeń określa ustawa.

4. Służby publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku.

5. Służby publiczne są obowiązane do zwalczania chorób epidemicznych i zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska.

6. Służby publiczne są obowiązane krzewić wszechstronny rozwój kultury fizycznej i zdrowotnej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.

Art. 69.

Osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

Mieszkańcom niepełnosprawnym służby publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

Art. 70.

1. Każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa. Sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa.

2. Nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna. Ustawa może dopuścić świadczenie niektórych usług edukacyjnych przez publiczne szkoły wyższe za odpłatnością.

3. Rodzice mają wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne. Obywatele i instytucje mają prawo zakładania szkół podstawowych, ponadpodstawowych i wyższych oraz zakładów wychowawczych. Warunki zakładania i działalności szkół niepublicznych oraz udziału władz publicznych w ich finansowaniu, a także zasady nadzoru pedagogicznego nad szkołami i zakładami wychowawczymi, określa ustawa.

4. Władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia. W tym celu tworzą i wspierają systemy indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów. Warunki udzielania pomocy określa ustawa.

5. Zapewnia się autonomię szkół wyższych na zasadach określonych w ustawie.

1. Wszystkie instytucje i służby w systemie oświaty, wychowania, nauki i szkolnictwa wyższego programowo realizują politykę edukacji ku przyszłości zapewniającą rozwój wysokich

standardów etycznych i moralnych , estetycznych, poszanowania życia we wszelkiej postaci, rozwijania wszechstronnych więzi społecznych i kształtowania postaw i przekonań odwołujących się do najlepszych polskich tradycji i osiągnięć oraz wszechstronne kształtowanie zdrowej i efektywnej osobowości.

2. Każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa. Sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa.

3. Nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna. Ustawa może dopuścić świadczenie niektórych usług edukacyjnych przez publiczne szkoły wyższe za odpłatnością.

4. Rodzice mają wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne. Rodowici obywatele i instytucje państwowe mają prawo zakładania szkół podstawowych, ponadpodstawowych i wyższych oraz zakładów wychowawczych. Warunki zakładania i działalności szkół niepublicznych oraz udziału władz publicznych w ich finansowaniu, a także zasady nadzoru pedagogicznego nad szkołami i zakładami wychowawczymi określa ustawa.

5. Służby publiczne zapewniają mieszkańcom powszechny i równy dostęp do wykształcenia. W tym celu tworzą i wspierają systemy indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów. Warunki udzielania pomocy określa ustawa.

6. Zapewnia się autonomię szkół wyższych na zasadach określonych w ustawie.

Art. 71.

1. Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych.

2. Matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy władz publicznych, której zakres określa ustawa.

1. Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej ma na uwadze przede wszystkim rodzinę i jej dobro. Rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietnym i niepełnym, służby publiczne mają obowiązek udzielać szczególnej pomocy.

2. Matka wraz z dzieckiem przed i po urodzeniu dziecka mają prawo do szczególnej pomocy służb publicznych, której zakres określa ustawa.

Art. 72.

1. Rzeczypospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów

służby publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

2. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych.

3. W toku ustalania praw dziecka organy służby publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka.

4. Ustawa określa kompetencje i sposób powoływania Rzecznika Praw Dziecka.

1. Polska Rzeczpospolita zapewnia ochronę dzieciom a w szczególności przebywającym w łonie matki (nienarodzonym). Każdy ma prawo żądać od organów służby publicznej wszelkiej ochrony dla dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

2. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy ze strony służby publicznych.

3. W toku ustalania praw dziecka organy służby publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania, szanowania i uwzględnienia zdania dziecka.

4. Ustawa określa kompetencje i sposób powoływania Rzecznika Praw Dziecka.

Art. 73.

Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

1. Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także swobodę korzystania z dóbr kultury. Jednocześnie wszystkich uczestników życia społecznego na miarę ich osobistych możliwości obowiązuje działanie na rzecz jego rozwoju oraz współtworzenia kultury narodowej w postaci dóbr materialnych i duchowych z uwzględnieniem art. 39 (zakaz eksperymentów medycznych), art. 40 (zakaz tortur) i art. 41 (wolność i nietykalność).

2. Obowiązkiem służb państwowych i publicznych jest ochrona dziedziny nauki oraz pracy umysłowej i fizycznej przed jakimkolwiek wpływem lobbystów lub interesantów w szczególności zagranicznych.

3. Prawidłowe funkcjonowanie działalności naukowej, badawczej, wdrożeniowej i ochrony jej praw autorskich i własnościowych oraz wymaganej ochrony prawnej określa ustawa.

Art. 74.

1. Władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom.

2. Ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych.

3. Każdy ma prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska.

4. Władze publiczne wspierają działania obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska.

1. Służby publiczne programują i realizują politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom.

2. Ochrona środowiska jest obowiązkiem służb publicznych, państwowych a także każdego mieszkańca z osobna.

3. Każdy ma prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska.

4. Służby publiczne wspierają działania mieszkańców na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska oraz jego trwałego rozwoju.

Art. 75.

1. Władze publiczne prowadzą politykę sprzyjającą zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, w szczególności przeciwdziałają bezdomności, wspierają rozwój budownictwa socjalnego oraz popierają działania obywateli zmierzające do uzyskania własnego mieszkania.

2. Ochronę praw lokatorów określa ustawa.

1. Służby publiczne zaspokajają potrzeby mieszkaniowe, w szczególności przeciwdziałają bezdomności, wspierają rozwój budownictwa socjalnego oraz działania mieszkańców Polski zmierzające do uzyskania własnego mieszkania lub parceli pod zabudowę mieszkaniową.

2. Polacy mają prawo do samodzielnej i samowystarczalnej organizacji swoich potrzeb zamieszkiwania.

3. Ochronę praw lokatorów określa ustawa.

Art. 76.

Władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa.

Służby publiczne chronią mieszkańców Polski przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu i życiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa.

Środki ochrony wolności i praw Prawne środki ochrony równości mieszkańców

Art. 77.

1. Każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu służby publicznej.

2. Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw.

1. Każda szkoda wynikła z niezgodnego z prawem działania organu służby publicznej wobec danego mieszkańca Polski podlega odszkodowaniu przez urzędników danego organu z własnych środków w sposób określony w ustawie.

2. Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw oraz uzyskania sprawiedliwego wyrównania poniesionych strat.

Art. 78.

Każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżania określa ustawa.

Art. 79.

1. Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.

2. Przepis ust. 1 nie dotyczy praw określonych w art. 56.

1. Każdy, czyje konstytucyjne prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, może wnieść skargę do Sądu Najwyższego, a ostatecznie do Senatu w pełniącego tu funkcję Rady Rewizyjnej w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.

2. Przepis ust. 1 nie dotyczą odpowiednio: turysty, azylanta, renegata, obcokrajowca oraz *persona non grata*.

Art. 80.

Każdy ma prawo wystąpienia, na zasadach określonych w ustawie, do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy

służby publicznej.

Każdy ma prawo wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich równości wobec prawa stanowionego, naruszonych przez wskazanego urzędnika z danego organu służby publicznej.

Art. 81.

Praw określonych w art. 65 ust. 4 i 5, art. 66, art. 69, art. 71 i art. 74-76 można dochodzić w granicach określonych w ustawie.

Obowiązki

Art. 82.

Obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne.

1. Obowiązkiem wszystkich mieszkańców Polski jest wierność Narodowi i Rzeczypospolitej, troska o dobro wspólne, oraz stanie na straży Konstytucji.

2. Obowiązkiem wszystkich obywateli Polski jest znajomość Konstytucji.

Art. 83.

Każdy ma obowiązek przestrzegania prawa Rzeczypospolitej Polskiej.

Każdy, kto przebywa na terenie Polski, ma obowiązek przestrzegania obowiązującego prawa, zgodnie z art. 8.

Art. 84.

Każdy jest obowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w ustawie.

1. Każdy jest obowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, w zakresie określonym w ustawie.

2. Suma wszystkich obowiązkowych podatków nałożonych na obywatela Polski nie może przekroczyć 10% jego dochodu (z rozróżnieniem: podatek obrotowy w wysokości 5% i dochodowy 5%), pozostali ponoszą ciężar trzykrotnie wyższy.

3. Podatki powinny być przeznaczone w 30% na cele centralne (ogólnokrajowe)

Rzeczypospolitej oraz w 70% na cele wskazane przez samorzady.

Art. 85.

1. Obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona Ojczyzny.
2. Zakres obowiązku służby wojskowej określa ustawa.
3. Obywatel, któremu przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na odbywanie służby wojskowej, może być obowiązany do służby zastępczej na zasadach określonych w ustawie.

1. Obowiązkiem mieszkańca Polski jest obrona jej dóbr, suwerenności i jednolitości.

2. Zakres obowiązku służby obronnej obywatela określa ustawa.

3. Obywatelowi, któremu przekonania duchowe lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na odbywanie służby obronnej, może być obowiązany do służby zastępczej na zasadach określonych w ustawie.

Art. 86.

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

Rozdział III

ŹRÓDŁA PRAWA

ŹRÓDŁO PRAWA STANOWIONEGO

Art. 87.

1. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia.

2. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są na obszarze działania organów, które je ustanowiły, akty prawa miejscowego.

1. Źródłem powszechnie obowiązującego prawa stanowiącego w Polsce jest Konstytucja.

2. Akty prawne w postaci ustaw sejmowych, rozporządzeń i umów międzynarodowych muszą być zgodne literą i duchem Konstytucji Polski Rzeczypospolitej. Nie powinny zawierać

tajnych porozumień i załączników.

3. Wszystkie umowy międzynarodowe powinny być ratyfikowane na drodze referendum ogólnokrajowego.

4. Prawa lokalne są ustanawiane przez właściwe organy terenowej służby publicznej, ale nie mogą być sprzeczne z interesem ogólnokrajowym, regionalnym, a także samą Konstytucją. Mogą powstawać na drodze lokalnego referendum.

Art. 88.

1. Warunkiem wejścia w życie ustaw, rozporządzeń oraz aktów prawa miejscowego jest ich ogłoszenie.

2. Zasady i tryb ogłaszania aktów normatywnych określa ustawa.

3. Umowy międzynarodowe ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie są ogłaszane w trybie wymaganym dla ustaw. Zasady ogłaszania innych umów międzynarodowych określa ustawa.

1. Warunkiem wejścia w życie ustaw, rozporządzeń oraz aktów prawa miejscowego jest ich ogłoszenie.

2. Umowy międzynarodowe ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w referendum ogólnokrajowym i w ustawie są ogłaszane w trybie wymaganym dla ustaw.

3. Zasady i tryb ogłaszania wszelkich ustaw i rozporządzeń, ponadto ratyfikowanych w referendum ogólnokrajowym umów międzynarodowych, a także aktów prawa miejscowego określa ustawa.

Art. 89.

1. Ratyfikacja przez Rzeczypospolitą Polską umowy międzynarodowej i jej wypowiedzenie wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, jeżeli umowa dotyczy:

- 1) pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych,
- 2) wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji,
- 3) członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w organizacji międzynarodowej,
- 4) znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym,
- 5) spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy.

2. O zamiarze przedłożenia Prezydentowi Rzeczypospolitej do ratyfikacji umów międzynarodowych, których ratyfikacja nie wymaga zgody wyrażonej w ustawie, Prezes Rady Ministrów zawiadamia Sejm.

3. Zasady oraz tryb zawierania, ratyfikowania i wypowiedzania umów międzynarodowych określa

ustawa.

1. Ratyfikacja przez Polskę umowy międzynarodowej i jej wypowiedzenie wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w referendum ogólnonarodowym i w ustawie, jeżeli umowa dotyczy:

- 1) pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów militarnych,**
- 2) praw mieszkańca określonych w Konstytucji,**
- 3) członkostwa Polski Rzeczypospolitej w organizacji międzynarodowej,**
- 4) znacznego obciążenia państwa pod względem gospodarczym, majątkowym i finansowym,**
- 5) spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy.**

2. Nie przewiduje się odstępiania od ratyfikacji referendalnej żadnej z umów międzynarodowych.

3. Zasady oraz tryb zawierania, ratyfikowania i wypowiedzania umów międzynarodowych określa ustawa.

Art. 90.

1. Rzeczypospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów służby państwowej w niektórych sprawach.

2. Ustawa wyrażająca zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, o której mowa w ust. 1, jest uchwalana przez Sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

3. Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może być uchwalone w referendum ogólnokrajowym zgodnie z przepisem art. 125.

4. Uchwałę w sprawie wyboru trybu wyrażenia zgody na ratyfikację podejmuje Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Polska nie może na podstawie żadnej umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencji organów służby państwowej w żadnych sprawach.

Art. 91.

1. Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio

stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy.

2. Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową.

3. Jeżeli wynika to z ratyfikowanej przez Rzeczypospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, prawo przez nią stanowane jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami.

1. Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Polski Rzeczypospolitej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy. Konstytucja jest prawem wyższym od każdej nieratyfikowanej umowy międzynarodowej.

2. Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie nie ma pierwszeństwa przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową.

3. Nie dopuszcza się ratyfikowania przez Polskę umowy międzynarodowej, której prawo przez nią stanowane miałyby być stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z polskimi ustawami.

Art. 92.

1. Rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Upoważnienie powinno określać organ właściwy do wydania rozporządzenia i zakres spraw przekazanych do uregulowania oraz wytyczne dotyczące treści aktu.

2. Organ upoważniony do wydania rozporządzenia nie może przekazać swoich kompetencji, o których mowa w ust. 1, innemu organowi.

Art. 93.

1. Uchwały Rady Ministrów oraz zarządzenia Prezesa Rady Ministrów i ministrów mają charakter wewnętrzny i obowiązują tylko jednostki organizacyjnie podległe organowi wydającemu te akty.

2. Zarządzenia są wydawane tylko na podstawie ustawy. Nie mogą one stanowić podstawy decyzji wobec obywateli, osób prawnych oraz innych podmiotów.

3. Uchwały i zarządzenia podlegają kontroli co do ich zgodności z powszechnie obowiązującym prawem.

1. Uchwały Rady Ministrów oraz zarządzenia Prezesa Rady Ministrów i ministrów mają charakter wewnętrzny i obowiązują tylko jednostki organizacyjnie podległe organowi

wydającym te akty.

2. Uchwały i zarządzenia są wydawane tylko na podstawie ustawy. Nie mogą one stanowić podstawy decyzji wobec Mieszkańców, osób prawnych oraz innych podmiotów.

3. Uchwały i zarządzenia podlegają kontroli na żądanie przez Prezydenta lub Senatu co do ich zgodności z treścią powszechnie obowiązującego prawa. Ewentualne spory ostatecznie rozstrzyga Senat.

Art. 94.

Organy samorządu terytorialnego oraz terenowe organy administracji rządowej, na podstawie i w granicach upoważnień zawartych w ustawie, ustanawiają akty prawa miejscowego obowiązujące na obszarze działania tych organów. Zasady i tryb wydawania aktów prawa miejscowego określa ustawa.

Organy samorządu terytorialnego oraz terenowe organy administracji rządowej, na podstawie i w granicach upoważnień zawartych w ustawie zasadniczej, ustanawiają akty prawa miejscowego obowiązujące na obszarze działania tych organów. Zasady i tryb wydawania aktów prawa miejscowego określa ustawa.

Rozdział IV

SEJM I SENAT

Art. 95.

1. Władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sejm i Senat.
2. Sejm sprawuje kontrolę nad działalnością Rady Ministrów w zakresie określonym przepisami Konstytucji i ustaw.

Wybory i kadencja

Art. 96.

1. Sejm składa się z 460 posłów.
2. Wybory do Sejmu są powszechne, równe, bezpośrednie i proporcjonalne oraz odbywają się w

głosowaniu tajnym.

1. Sejm składa się z 170 posłów. Przy czym każde z Województw ma obowiązek wystawić swoich 10 posłów, w tym jednego z wyższych oficerów wojskowych z danego województwa lub okręgu wojskowego.

2. Wybory do Sejmu są regionalne, powszechne, równe, bezpośrednie i proporcjonalne oraz odbywają się na terenie danego Województwa w głosowaniu tajnym lub jawnym w zależności od decyzji regionalnych komitetów wyborczych lub w wyniku referendum w tej sprawie. Dopuszcza się możliwość głosowania elektronicznego.

3. Po wyborach karty do głosowania są zachowane w archiwum państwowym IPN, przez okres trzech lat.

Art. 97.

1. Senat składa się ze 100 senatorów.

2. Wybory do Senatu są powszechne, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym.

1. Senat składa się z 51 senatorów. Każde z Województw ma obowiązek wybrać swoich 3 senatorów.

2. Wybory do Senatu są regionalne, powszechne, bezpośrednie i proporcjonalne oraz odbywają się na terenie danego Województwa w głosowaniu tajnym lub jawnym w zależności od decyzji regionalnych komitetów wyborczych lub w wyniku referendum w tej sprawie. Dopuszcza się możliwość głosowania elektronicznego.

3. Po wyborach karty do głosowania mają być zachowane w archiwum państwowym IPN, przez okres trzech lat.

Art. 98.

1. Sejm i Senat są wybierane na czteroletnie kadencje. Kadencje Sejmu i Senatu rozpoczynają się z dniem zebrania się Sejmu na pierwsze posiedzenie i trwają do dnia poprzedzającego dzień zebrania się Sejmu następnej kadencji.

2. Wybory do Sejmu i Senatu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej nie później niż na 90 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu, wyznaczając wybory na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 30 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu.

3. Sejm może skrócić swoją kadencję uchwałą podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby posłów. Skrócenie kadencji Sejmu oznacza jednoczesne skrócenie kadencji Senatu. Przepis ust. 5 stosuje się odpowiednio.

4. Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu i Marszałka Senatu, może w przypadkach określonych w Konstytucji zarządzić skrócenie kadencji Sejmu. Wraz ze skróceniem kadencji Sejmu skrócona zostaje również kadencja Senatu.

5. Prezydent Rzeczypospolitej, zarządzając skrócenie kadencji Sejmu, zarządza jednocześnie wybory do Sejmu i Senatu i wyznacza ich datę na dzień przypadający nie później niż w ciągu 45 dni od dnia zarządzenia skrócenia kadencji Sejmu. Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje pierwsze posiedzenie nowo wybranego Sejmu nie później niż na 15 dzień po dniu przeprowadzenia wyborów.

6. W razie skrócenia kadencji Sejmu stosuje się odpowiednio przepis ust. 1.

Art. 99.

1. Wybrany do Sejmu może być obywatel polski mający prawo wybierania, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 21 lat.

2. Wybrany do Senatu może być obywatel polski mający prawo wybierania, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 30 lat.

1. Wybrany do Sejmu może być rodowity obywatel polski, posiadający jedynie obywatelstwo polskie i mający bierne prawo wyborcze, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 30 lat.

2. Wybrany do Senatu może być rodowity obywatel polski, posiadający jedynie obywatelstwo polskie i mający bierne prawo wyborcze, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 50 lat.

Art. 100.

1. Kandydatów na posłów i senatorów mogą zgłaszać partie polityczne oraz wyborcy.

2. Nie można kandydować równocześnie do Sejmu i Senatu.

3. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów określa ustawa.

1. Kandydatów na posłów i senatorów może zgłaszać tylko Suwren.

2. Nie można kandydować równocześnie do Sejmu i Senatu.

3. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów określa ustawa.

Art. 101.

1. Ważność wyborów do Sejmu i Senatu stwierdza Sąd Najwyższy.

2. Wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyborów na zasadach określonych w ustawie.

1. Ważność wyborów do Sejmu i Senatu stwierdza Sąd Najwyższy.

2. Wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyborów na zasadach określonych w ustawie.

3. W razie udowodnienia fałszowania wyborów lub wyników tych wyborów, wybory należy przeprowadzić ponownie, a osoby zamieszane w proceder pociągnąć do odpowiedzialności karnej, z pozbawieniem majątku, wolności i obywatelstwa włącznie.

Art. 102.

Nie można być równocześnie posłem i senatorem.

Art. 103.

1. Mandatu posła nie można łączyć z funkcją Prezesa Narodowego Banku Polskiego, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka i ich zastępców, członka Rady Polityki Pieniężnej, członka Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, ambasadora oraz z zatrudnieniem w Kancelarii Sejmu, Kancelarii Senatu, Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej lub z zatrudnieniem w administracji rządowej. Zakaz ten nie dotyczy członków Rady Ministrów i sekretarzy stanu w administracji rządowej.

2. Sędzia, prokurator, urzędnik służby cywilnej, żołnierz pozostający w czynnej służbie wojskowej, funkcjonariusz policji oraz funkcjonariusz służb ochrony państwa nie mogą sprawować mandatu poselskiego.

3. Inne przypadki zakazu łączenia mandatu poselskiego z funkcjami publicznymi oraz zakazu jego sprawowania może określić ustawa.

1. Mandatu posła nie można łączyć z funkcją Prezesa Narodowego Banku Polskiego, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Człowieka i ich zastępców, Przedstawiciela do spraw Rady Polityki Pieniężnej, Przedstawiciela do spraw Krajowej Rady Komunikacji Społecznej, ambasadora oraz z zatrudnieniem w Kancelarii Sejmu, Kancelarii Senatu, Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej lub z zatrudnieniem w administracji rządowej.

2. Sędzia, prokurator, urzędnik służby cywilnej, żołnierz pozostający w czynnej służbie obronnej, funkcjonariusz policji oraz funkcjonariusz służb ochrony państwa nie mogą sprawować mandatu poselskiego. Wyjątek stanowi uprawnienie Senatu do orzekania w służbie sądowniczej w sprawie zgodności z Konstytucją.

3. Obowiązuje zakaz łączenia mandatu poselskiego z funkcjami publicznymi.

Art. 104.

1. Posłowie są przedstawicielami Narodu. Nie wiążą ich instrukcje wyborców.

2. Przed rozpoczęciem sprawowania mandatu posłowie składają przed Sejmem następujące ślubowanie:

"Uroczyście ślubuję rzetelnie i sumiennie wykonywać obowiązki wobec Narodu, strzec suwerenności i interesów Państwa, czynić wszystko dla pomyślności Ojczyzny i dobra obywateli, przestrzegać Konstytucji i innych praw Rzeczypospolitej Polskiej."

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania *"Tak mi dopomóż Bóg"*.

3. Odmowa złożenia ślubowania oznacza zrzeczenie się mandatu.

1. Posłowie wybierani są na daną kadencję, można ich odwołać na podstawie orzeczenia o zdradzie stanu, złamaniu ślubowania, braku kompetencji lub działalności przestępczej.

2. Posłowie realizują cele wyrażające wolę narodu zawartą w artykułach Konstytucji. Cele realizowane są jako umowa kontraktowa na poprawne i prawidłowe funkcjonowanie wszystkich służb państwowych i publicznych.

3. Przed rozpoczęciem sprawowania mandatu posłowie składają przed Prezydentem następujące ślubowanie:

„Uroczyście ślubuję rzetelnie i sumiennie wykonywać poselskie (przedstawicielskie) obowiązki wobec Narodu, strzec suwerenności i bezpieczeństwa Państwa oraz jego żywotnych interesów, przestrzegać Konstytucji i praw Polski Rzeczypospolitej, a w poselskiej służbie dobro oraz pomyślność Ojczyzny i Narodu będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem” .

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania:

„Mam w sobie dość siły i wytrwałości by wypełnić to ślubowanie”

lub/i *„Tak mi dopomóż Bóg”*.

4. Odmowa złożenia ślubowania oznacza zrzeczenie się mandatu.

5. Służba poselska w oparciu o Konstytucje polega na stworzeniu warunków sprzyjających godnemu życiu człowieka oraz zapewnieniu im niezbędnej ochrony prawno-administracyjnej.

6. Na koniec roku posłowie składają indywidualne sprawozdania ze swojej działalności, następnie Sejm przedstawia Narodowi sprawozdanie z rocznej działalności Sejmu.

7 Świadome sprzeniewierzenie się obowiązującym rozporządzeniom przez funkcjonariusza publicznego podlega postawieniu zarzutów prokuratorskich, natychmiastowemu zawieszeniu stanowiska i uruchomieniu przewodu sądowego.

Art. 105.

1. Poseł nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za swoją działalność wchodzącą w zakres sprawowania mandatu poselskiego ani w czasie jego trwania, ani po jego wygaśnięciu. Za taką działalność poseł odpowiada wyłącznie przed Sejmem, a w przypadku naruszenia praw osób trzecich może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej tylko za zgodą Sejmu.

2. Od dnia ogłoszenia wyników wyborów do dnia wygaśnięcia mandatu poseł nie może być pociągnięty bez zgody Sejmu do odpowiedzialności karnej.

3. Postępowanie karne wszczęte wobec osoby przed dniem wyboru jej na posła ulega na żądanie Sejmu zawieszeniu do czasu wygaśnięcia mandatu. W takim przypadku ulega również zawieszeniu na ten czas bieg przedawnienia w postępowaniu karnym.

4. Poseł może wyrazić zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej. W takim przypadku nie stosuje się przepisów ust. 2 i 3.

5. Poseł nie może być zatrzymany lub aresztowany bez zgody Sejmu, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

6. Szczegółowe zasady pociągania posłów do odpowiedzialności karnej oraz tryb postępowania określa ustawa.

1. Poseł może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej za swoją działalność łamiącą zasady Konstytucji w stosunku do mieszkańców Polski Rzeczypospolitej lub Jej samej w czasie trwania mandatu poselskiego, oraz po jego wygaśnięciu. Za taką działalność w funkcji przedstawiciela poseł odpowiada przed Sądem Najwyższym na wskazanie Prezydenta w ślad za wnioskiem wyborców danego posła.

3. Osoba, wobec której trwa postępowanie karne wszczęte przed dniem wyboru nie może wybierać i być wybierana do czasu zakończenia procesu.

4. Poseł może być zatrzymany lub aresztowany pod warunkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa lub jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu. Nieprawidłowe zatrzymanie lub aresztowanie skutkuje postawieniem zarzutów prokuratorskich wszystkim osobom biorącym udział w danym procederze.

5. Szczegółowe zasady pociągania posłów do odpowiedzialności karnej oraz tryb postępowania określa ustawa.

Art. 106.

Warunki niezbędne do skutecznego wypełniania obowiązków poselskich oraz ochronę praw wynikających ze sprawowania mandatu określa ustawa.

Art. 107.

1. W zakresie określonym ustawą poseł nie może prowadzić działalności gospodarczej z osiągnięciem korzyści z majątku Skarbu Państwa lub samorządu terytorialnego ani nabywać tego majątku.

2. Za naruszenie zakazów, o których mowa w ust. 1, poseł, uchwałą Sejmu podjętą na wniosek Marszałka Sejmu, może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu, który orzeka w przedmiocie pozbawienia mandatu.

1. Poseł a także jego najbliższa rodzina nie mogą prowadzić działalności gospodarczej związanej z osiągnięciem korzyści z majątku Skarbu Państwa lub samorządu terytorialnego ani nabywać tego majątku.

2. Za naruszenie zakazów, o których mowa w ust. 1, poseł, zgodnie z art. 105 może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Sądem Najwyższym.

Art. 108.

Do senatorów stosuje się odpowiednio przepisy art. 103-107.

Organizacja i działanie

Art. 109.

1. Sejm i Senat obradują na posiedzeniach.

2. Pierwsze posiedzenia Sejmu i Senatu Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje na dzień przypadający w ciągu 30 dni od dnia wyborów, z wyjątkiem przypadków określonych w art. 98 ust. 3 i 5.

Art. 110.

1. Sejm wybiera ze swojego grona Marszałka Sejmu i wicemarszałków.

2. Marszałek Sejmu przewodniczy obradom Sejmu, strzeże praw Sejmu oraz reprezentuje Sejm na

zewnątrz.

3. Sejm powołuje komisje stałe oraz może powoływać komisje nadzwyczajne.

Art. 111.

1. Sejm może powołać komisję śledczą do zbadania określonej sprawy.
2. Tryb działania komisji śledczej określa ustawa.

Art. 112.

Organizację wewnętrzną i porządek prac Sejmu oraz tryb powoływania i działalności jego organów, jak też sposób wykonywania konstytucyjnych i ustawowych obowiązków organów państwowych wobec Sejmu określa regulamin Sejmu uchwalony przez Sejm.

Organizację wewnętrzną i porządek prac Sejmu oraz tryb powoływania i działalności jego organów, określa regulamin Sejmu uchwalony przez Sejm.

Art. 113.

Posiedzenia Sejmu są jawne. Jeżeli wymaga tego dobro państwa, Sejm może bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów uchwalić tajność obrad.

W oparciu o art. 14 (wolność mediów; dostęp do informacji), art. 18 ust.2 (decyzje państwa), art. 32 (zakaz dyskryminacji), art. 39 (dostęp do informacji), art. 51 (dostęp do informacji), art. 54 (zakaz cenzury), art. 61 (dostęp do informacji) oraz art. 74 (polityka służb państwowych) posiedzenia Sejmu są jawne, wyjątki opisuje ustawa.

Art. 114.

1. W przypadkach określonych w Konstytucji Sejm i Senat, obradując wspólnie pod przewodnictwem Marszałka Sejmu lub w jego zastępstwie Marszałka Senatu, działają jako Zgromadzenie Narodowe.

2. Zgromadzenie Narodowe uchwała swój regulamin.

Art. 115.

1. Prezes Rady Ministrów i pozostali członkowie Rady Ministrów mają obowiązek udzielenia odpowiedzi na interpelacje i zapytania poselskie w ciągu 21 dni.

2. Prezes Rady Ministrów i pozostali członkowie Rady Ministrów mają obowiązek udzielenia odpowiedzi w sprawach bieżących na każdym posiedzeniu Sejmu.

1. Prezes Rady Ministrów i pozostali członkowie Rady Ministrów mają obowiązek udzielenia odpowiedzi na interpelacje i zapytania poselskie, oraz inicjatywy obywatelskie w ciągu 21 dni.

2. Prezes Rady Ministrów i pozostali członkowie Rady Ministrów mają obowiązek udzielenia odpowiedzi w sprawach bieżących na każdym posiedzeniu Sejmu.

Art. 116.

1. Sejm decyduje w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej o stanie wojny i o zawarciu pokoju.

2. Sejm może podjąć uchwałę o stanie wojny jedynie w razie zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji. Jeżeli Sejm nie może się zebrać na posiedzenie, o stanie wojny postanawia Prezydent Rzeczypospolitej.

1. Senat na wniosek Prezydenta podejmuje decyzje w imieniu Polski o stanie wojny i o zawarciu pokoju.

2. Sejm na wniosek Senatu ma obowiązek podjąć uchwałę o stanie wojny jedynie w razie zbrojnej napaści na terytorium Polski Rzeczypospolitej lub gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji. Jeżeli Sejm nie może się zebrać na posiedzenie, o stanie wojny natychmiastowo postanawia Prezydent Rzeczypospolitej.

Art. 117.

Zasady użycia Sił Zbrojnych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej określa ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa. Zasady pobytu obcych wojsk na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i zasady przemieszczania się ich przez to terytorium określają ratyfikowane umowy międzynarodowe lub ustawy.

1. Zasady użycia Sił Obronnych poza granicami Polski Rzeczypospolitej określa umowa międzynarodowa lub ustawa ratyfikowana po uzyskaniu pozytywnego wyniku referendum ogólnokrajowego.

2. Zasady pobytu jednostek obronnych sojusznicznych państw na terytorium Polski Rzeczypospolitej i zasady przemieszczania się ich przez to terytorium określają umowy międzynarodowe lub ustawy ratyfikowane poprzez referenda ogólnokrajowe. Jednostki obronne sojusznicznych państw na terenie Polski Rzeczypospolitej podlegają krajowemu dowództwu Sił Obronnych.

Art. 118.

1. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje posłom, Senatowi, Prezydentowi Rzeczypospolitej i Radzie Ministrów.

2. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje również grupie co najmniej 100.000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Tryb postępowania w tej sprawie określa ustawa.

3. Wnioskodawcy, przedkładając Sejmowi projekt ustawy, przedstawiają skutki finansowe jej wykonania.

1. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje posłom, Senatowi, Prezydentowi Rzeczypospolitej i Radzie Ministrów oraz rodowitym obywatelom.

2. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje również grupie co najmniej 30.000 rodowitych obywateli, mających prawo wybierania do Sejmu. Tryb postępowania w tej sprawie określa ustawa.

3. Wnioskodawcy, przedkładając Sejmowi projekt ustawy, przedstawiają skutki finansowe jej wykonania.

Art. 119.

1. Sejm rozpatruje projekt ustawy w trzech czytaniach.

2. Prawo wnoszenia poprawek do projektu ustawy w czasie rozpatrywania go przez Sejm przysługuje wnioskodawcy projektu, posłom i Radzie Ministrów.

3. Marszałek Sejmu może odmówić poddania pod głosowanie poprawki, która uprzednio nie była przedłożona komisji.

4. Wnioskodawca może wycofać projekt ustawy w toku postępowania ustawodawczego w Sejmie do czasu zakończenia drugiego czytania projektu.

Art. 120.

Sejm uchwała ustawy zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, chyba że Konstytucja przewiduje inną większość. W tym samym trybie Sejm podejmuje uchwały, jeżeli ustawa lub uchwała Sejmu nie stanowi inaczej.

Sejm uchwała ustawy większością 2/3 głosów w obecności minimum 3/4 ustawowej liczby posłów, chyba że Konstytucja przewiduje inną większość. W tym samym trybie Sejm podejmuje uchwały, jeżeli ustawa lub uchwała Sejmu nie stanowi inaczej.

Art. 121.

1. Ustawę uchwaloną przez Sejm Marszałek Sejmu przekazuje Senatowi.

2. Senat w ciągu 30 dni od dnia przekazania ustawy może ją przyjąć bez zmian, uchwalić poprawki albo uchwalić odrzucenie jej w całości. Jeżeli Senat w ciągu 30 dni od dnia przekazania ustawy nie podejmie stosownej uchwały, ustawę uznaje się za uchwaloną w brzmieniu przyjętym przez Sejm.

3. Uchwałę Senatu odrzucającą ustawę albo poprawkę zaproponowaną w uchwale SSenatu uważa się za przyjętą, jeżeli Sejm nie odrzuci jej bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

1. Ustawę uchwaloną przez Sejm Marszałek Sejmu przekazuje Senatowi.

2. Senat w ciągu 30 dni od dnia przekazania ustawy może ją przyjąć bez zmian albo uchwalić z poprawkami. Jeżeli Senat w ciągu 30 dni od dnia przekazania ustawy nie podejmie stosownej uchwały, ustawę uznaje się za uchwaloną w brzmieniu przyjętym przez Sejm.

3. Ustawę uchwaloną bez zmian przez Senat Marszałek Senatu przedstawia do akceptacji Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Art. 122.

1. Po zakończeniu postępowania określonego w art. 121 Marszałek Sejmu przedstawia uchwaloną ustawę do podpisu Prezydentowi Rzeczypospolitej.

2. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawę w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Przed podpisaniem ustawy Prezydent Rzeczypospolitej może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją. Prezydent Rzeczypospolitej nie może odmówić podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodną z Konstytucją.

4. Prezydent Rzeczypospolitej odmawia podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodną z Konstytucją. Jeżeli jednak niezgodność z Konstytucją dotyczy poszczególnych przepisów ustawy, a Trybunał Konstytucyjny nie orzeknie, że są one nierozzerwalnie związane z całą ustawą, Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu, podpisuje ustawę z pominięciem przepisów uznanych za niezgodne z Konstytucją albo zwraca ustawę Sejmowi w celu usunięcia niezgodności.

5. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie wystąpił z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego w trybie ust. 3, może z umotywowanym wnioskiem przekazać ustawę Sejmowi do ponownego rozpatrzenia. Po ponownym uchwaleniu ustawy przez Sejm większością 3/5 głosów w obecności co

najmniej połowy ustawowej liczby posłów Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 7 dni podpisuje ustawę i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. W razie ponownego uchwalenia ustawy przez Sejm Prezydentowi Rzeczypospolitej nie przysługuje prawo wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego w trybie ust. 3.

6. Wystąpienie Prezydenta Rzeczypospolitej do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją lub z wnioskiem do Sejmu o ponowne rozpatrzenie ustawy wstrzymuje bieg, określonego w ust. 2, terminu do podpisania ustawy.

1. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawę w ciągu 21 dni od dnia ostatecznego przedstawienia i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Polski Rzeczypospolitej.

2. W razie zaistnienia wątpliwości co do konstytucyjności ustawy o zgodności ustawy z Konstytucją ostatecznie orzeka Senat działając zgodnie z art. 188-197.

3. W czasie przeprowadzanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej referendum ogólnokrajowego w sprawie zmian senackich do danej ustawy, bieg terminu określonego w ust.1 zostaje wstrzymany.

Art. 123.

1. Rada Ministrów może uznać uchwalony przez siebie projekt ustawy za pilny, z wyjątkiem projektów ustaw podatkowych, ustaw dotyczących wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejmu, Senatu oraz organów samorządu terytorialnego, ustaw regulujących ustrój i właściwość władz publicznych, a także kodeksów.

2. Regulamin Sejmu oraz regulamin Senatu określają odrębności w postępowaniu ustawodawczym w sprawie projektu pilnego.

3. W postępowaniu w sprawie ustawy, której projekt został uznany za pilny, termin jej rozpatrzenia przez Senat wynosi 14 dni, a termin podpisania ustawy przez Prezydenta Rzeczypospolitej wynosi 7 dni.

1. Rada Ministrów może złożyć do Sejmu projekt ustawy przy poparciu 10 000 rodowitych obywateli.

2. Rada Ministrów może uznać uchwalony przez siebie projekt ustawy za pilny, z wyjątkiem projektów ustaw podatkowych, ustaw dotyczących wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejmu, Senatu oraz organów samorządu terytorialnego, ustaw regulujących ustrój i właściwość służb publicznych, a także kodeksów prawnych.

3. Regulamin Sejmu oraz regulamin Senatu określają odrębności w postępowaniu ustawodawczym w sprawie projektu pilnego.

4. W postępowaniu w sprawie ustawy, której projekt został uznany za pilny, termin jej rozpatrzenia przez Senat wynosi 14 dni, a termin podpisania ustawy przez Prezydenta Rzeczypospolitej wynosi 7 dni.

Art. 124.

Do Senatu stosuje się odpowiednio przepisy art. 110, art. 112, art. 113 i art. 120.

Referendum

Art. 125.

1. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe.

2. Referendum ogólnokrajowe ma prawo zarządzić Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów lub Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

3. Jeżeli w referendum ogólnokrajowym wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, wynik referendum jest wiążący.

4. Ważność referendum ogólnokrajowego oraz referendum, o którym mowa w art. 235 ust. 6, stwierdza Sąd Najwyższy.

5. Zasady i tryb przeprowadzania referendum określa ustawa.

1. W sprawach państwowych oraz narodowych może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe.

2. Rodowici obywatele zebrawszy 250 000 podpisów pod proponowaną zmianą ustawy mają prawo zlecić Prezydentowi przeprowadzenie referendum ogólnokrajowego, a w myśl art. 235, w sposób opisany w ust. 1 oraz 3-7 art.125, przeprowadzenie referendum konstytucyjnego.

3. Referendum ogólnokrajowe ma prawo zarządzić Sejm większością co najmniej 2/3 głosów z ustawowej liczby posłów lub Senat większością co najmniej 2/3 głosów z ustawowej liczby senatorów, oraz Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Sejmu lub Senatu przy poparciu bezwzględnej 1/3 głosów z ustawowej liczby odpowiednio posłów lub senatorów.

4. Jeżeli w referendum ogólnokrajowym wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, wynik referendum jest wiążący.

5. Na wniosek rodowitego obywatela ważność każdego referendum stwierdza Sąd Najwyższy. Ważność referendum może także orzec Senat. Prezydent zatwierdza zmianę Konstytucji wprowadzoną tym trybem.

6. Wynik referendum zobowiązuje rząd do jego bezpośredniego i natychmiastowego wdrożenia.

7. O referendach regionalnych decydują służby danego regiony w porozumieniu z rodowitymi obywatelami zamieszkującymi ten region. Wyniki tych referendów są wiążące dla danego regionu.

8. Zasady i tryb przeprowadzania referendum określa ustawa.

Rozdział V

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ

Art. 126.

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantem ciągłości służby państwowej.

2. Prezydent Rzeczypospolitej czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium.

3. Prezydent Rzeczypospolitej wykonuje swoje zadania w zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji i ustawach.

1. Prezydent Rzeczypospolitej jest najwyższym przedstawicielem Polski Rzeczypospolitej i gwarantem ciągłości służby państwowej. Za swą pracę odpowiada przed Narodem.

2. Prezydent Rzeczypospolitej czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności terytorium Polski.

3. Prezydent Rzeczypospolitej wykonuje swoje zadania w zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji.

Art. 127.

1. Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany przez Naród w wyborach powszechnych, równych,

bezpośrednich i w głosowaniu tajnym.

2. Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany na pięcioletnią kadencję i może być ponownie wybrany tylko raz.

3. Na Prezydenta Rzeczypospolitej może być wybrany obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 35 lat i korzysta z pełni praw wyborczych do Sejmu. Kandydata zgłasza co najmniej 100.000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu.

4. Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów. Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości, czternastego dnia po pierwszym głosowaniu przeprowadza się ponowne głosowanie.

5. W ponownym głosowaniu wyboru dokonuje się spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali kolejno największą liczbę głosów. Jeżeli którykolwiek z tych dwóch kandydatów wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze lub umrze, w jego miejsce do wyborów w ponownym głosowaniu dopuszcza się kandydata, który otrzymał kolejno największą liczbę głosów w pierwszym głosowaniu. W takim przypadku datę ponownego głosowania odracza się o dalszych 14 dni.

6. Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który w ponownym głosowaniu otrzymał więcej głosów.

7. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej określa ustawa.

1. Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany przez obywateli w wyborach ogólnokrajowych, powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu jawnym lub tajnym w zależności od decyzji regionalnych komitetów wyborczych lub w wyniku referendum w tej sprawie.

2. Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany na pięcioletnią kadencję i może być ponownie wybierany tylko raz.

3. Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybierany jest rodowity obywatel, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 40 lat i korzysta z pełni praw wyborczych. Kandydata zgłasza co najmniej 30 000 rodowitych obywateli.

4. Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów z co najmniej połowy uprawnionych do głosowania. Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości, czternastego dnia po pierwszym głosowaniu przeprowadza się ponowne głosowanie.

5. W ponownym głosowaniu wyboru dokonuje się spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali kolejno największą liczbę głosów. Jeżeli którykolwiek z tych

dwóch kandydatów wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze lub umrze, w jego miejsce do wyborów w ponownym głosowaniu dopuszcza się kandydata, który otrzymał kolejno największą liczbę głosów w pierwszym głosowaniu. W takim przypadku datę ponownego głosowania odracza się o dalszych 14 dni.

6. Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który w ponownym głosowaniu otrzymał więcej głosów z co najmniej połowy uprawnionych do głosowania.

7. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej określa, w oparciu o Konstytucję, Państwowa Komisja Wyborcza podając stosowną informację do opinii publicznej. Dopuszcza się możliwość głosowania elektronicznego.

8. Po wyborach karty do głosowania mają być zachowane w archiwum państwowym IPN, przez okres trzech lat.

Art. 128.

1. Kadencja Prezydenta Rzeczypospolitej rozpoczyna się w dniu objęcia przez niego urzędu.

2. Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej zarządza Marszałek Sejmu na dzień przypadający nie wcześniej niż na 100 dni i nie później niż na 75 dni przed upływem kadencji urzędującego Prezydenta Rzeczypospolitej, a w razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej - nie później niż w czternastym dniu po opróżnieniu urzędu, wyznaczając datę wyborów na dzień wolny od pracy przypadający w ciągu 60 dni od dnia zarządzenia wyborów.

Art. 129.

1. Ważność wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej stwierdza Sąd Najwyższy.

2. Wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej na zasadach określonych w ustawie.

3. W razie stwierdzenia nieważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej przeprowadza się nowe wybory, na zasadach przewidzianych w art. 128 ust. 2 dla przypadku opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 130.

Prezydent Rzeczypospolitej obejmuje urząd po złożeniu wobec Zgromadzenia Narodowego następującej przysięgi:

"Obejmując z woli Narodu urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, uroczyście przysięgam, że

dochowam wierności postanowieniom Konstytucji, będę strzegł niezłomnie godności Narodu, niepodległości i bezpieczeństwa Państwa, a dobro Ojczyzny oraz pomyślność obywateli będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem".

Przysięga może być złożona z dodaniem zdania *"Tak mi dopomóż Bóg"*.

Prezydent Rzeczypospolitej obejmuje urząd po złożeniu wobec Zgromadzenia Narodowego następującej przysięgi:

"Obejmując z woli Narodu urząd Prezydenta Rzeczypospolitej, uroczyście przysięgam, że dochowam wierności postanowieniom Konstytucji, będę strzegł niezłomnie godności narodu, suwerenności, niepodległości i bezpieczeństwa Państwa oraz jego żywotnych interesów a dobro oraz pomyślność Ojczyzny i Polaków będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem".

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania:

„Mam w sobie dość siły i wytrwałości by wypełnić to ślubowanie”

lub "Tak mi dopomóż Bóg".

Art. 131.

1. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może przejściowo sprawować urzędu, zawiadamia o tym Marszałka Sejmu, który tymczasowo przejmuje obowiązki Prezydenta Rzeczypospolitej. Gdy Prezydent Rzeczypospolitej nie jest w stanie zawiadomić Marszałka Sejmu o niemożności sprawowania urzędu, wówczas o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej rozstrzyga Trybunał Konstytucyjny na wniosek Marszałka Sejmu. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Trybunał Konstytucyjny powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

2. Marszałek Sejmu tymczasowo, do czasu wyboru nowego Prezydenta Rzeczypospolitej, wykonuje obowiązki Prezydenta Rzeczypospolitej w razie:

- 1) śmierci Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 2) zrzeczenia się urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 3) stwierdzenia nieważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej lub innych przyczyn nieobjęcia urzędu po wyborze,
- 4) uznania przez Zgromadzenie Narodowe trwałej niezdolności Prezydenta Rzeczypospolitej do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia, uchwałą podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego,
- 5) złożenia Prezydenta Rzeczypospolitej z urzędu orzeczeniem Trybunału Stanu.

3. Jeżeli Marszałek Sejmu nie może wykonywać obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej, obowiązki te przejmuje Marszałek Senatu.

4. Osoba wykonująca obowiązki Prezydenta Rzeczypospolitej nie może postanowić o skróceniu kadencji Sejmu.

1. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może przejściowo sprawować urzędu, zawiadamia o tym Marszałka Senatu, który tymczasowo przejmuje obowiązki Prezydenta. Gdy Prezydent Rzeczypospolitej nie jest w stanie zawiadomić Marszałka Senatu o niemożności sprawowania urzędu, wówczas o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej rozstrzyga Senat na wniosek Marszałka Senatu. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Senat powierza Marszałkowi Senatu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

2. Marszałek Senatu tymczasowo, do czasu wyboru nowego Prezydenta Rzeczypospolitej, wykonuje obowiązki Prezydenta Rzeczypospolitej w razie:

- 1) śmierci Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 2) zrzeczenia się urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 3) stwierdzenia nieważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej lub innych przyczyn nieobjęcia urzędu po wyborze,
- 4) uznania przez Zgromadzenie Narodowe trwałej niezdolności Prezydenta Rzeczypospolitej do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia, uchwałą podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego,
- 5) złożenia Prezydenta Rzeczypospolitej z urzędu orzeczeniem Sądu Najwyższego.

3. Jeżeli Marszałek Senatu nie może wykonywać obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej, obowiązki te przejmuje zastępca Marszałka Senatu.

4. Marszałek Senatu lub zastępca marszałka Senatu wykonujący obowiązki Prezydenta Rzeczypospolitej nie może postanowić o skróceniu kadencji Sejmu.

Art. 132.

Prezydent Rzeczypospolitej nie może piastować żadnego innego urzędu ani pełnić żadnej funkcji publicznej, z wyjątkiem tych, które są związane ze sprawowanym urzędem.

Prezydent Rzeczypospolitej w czasie trwania swojej kadencji nie może piastować żadnego innego urzędu ani pełnić żadnej funkcji publicznej, z wyjątkiem tych, które są związane ze sprawowanym urzędem.

Art. 133.

1. Prezydent Rzeczypospolitej jako reprezentant państwa w stosunkach zewnętrznych:

- 1) ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, o czym zawiadamia Sejm i Senat,
- 2) mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych,
- 3) przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw i organizacji międzynarodowych.

2. Prezydent Rzeczypospolitej przed ratyfikowaniem umowy międzynarodowej może zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie jej zgodności z Konstytucją.

3. Prezydent Rzeczypospolitej w zakresie polityki zagranicznej współdziała z Prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem.

1. Prezydent Rzeczypospolitej jako reprezentant państwa w stosunkach zewnętrznych:

1) ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, z woli Narodu, o czym zawiadamia Sejm i Senat z 3 dniowym wyprzedzeniem.

2) mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych,

3) przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw i organizacji międzynarodowych.

2. Prezydent Rzeczypospolitej przed ratyfikowaniem umowy międzynarodowej może zwrócić się do Senatu z wnioskiem w sprawie jej zgodności z Konstytucją.

3. Prezydent Rzeczypospolitej w zakresie polityki zagranicznej współdziała z Prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem.

Art. 134.

1. Prezydent Rzeczypospolitej jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

2. W czasie pokoju Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej.

3. Prezydent Rzeczypospolitej mianuje Szefa Sztabu Generalnego i dowódców rodzajów Sił Zbrojnych na czas określony. Czas trwania kadencji, tryb i warunki odwołania przed jej upływem określa ustawa.

4. Na czas wojny Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, mianuje Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych. W tym samym trybie może on Naczelnego Dowódcę Sił

Zbrojnych odwołać. Kompetencje Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasady jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej określa ustawa.

5. Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, nadaje określone w ustawach stopnie wojskowe.

6. Kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej, związane ze zwierzchnictwem nad Siłami Zbrojnymi, szczegółowo określa ustawa.

1. Prezydent Rzeczypospolitej jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Obronnych Rzeczypospolitej Polskiej.

2. W czasie pokoju Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Obronnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej.

3. W czasie napaści obcych sił Prezydent Rzeczypospolitej Polski przewodniczy Radzie Obrony Polski.

4. Prezydent Rzeczypospolitej mianuje Szefa Sztabu Generalnego i dowódców rodzajów Sił Obronnych na czas określony, zatwierdza ich Minister Obrony. Czas trwania kadencji, tryb i warunki odwołania przed jej upływem określa ustawa.

5. Na czas napaści obcych sił Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, wyznacza Naczelnego Dowódcę Sił Obronnych. W tym samym trybie może odwołać Naczelnego Dowódcę Sił Obronnych. Kompetencje Naczelnego Dowódcy Sił Obronnych i zasady jego podległości Konstytucji i konstytucyjnym organom służb państwowych Polski określa ustawa.

6. Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, nadaje określone w ustawach stopnie wojskowe.

7. Kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej, związane z przewodniczeniem Radzie Obrony określa ustawa.

Art. 135.

Organem doradczym Prezydenta Rzeczypospolitej w zakresie wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa jest Rada Bezpieczeństwa Narodowego.

Organem doradczym Prezydenta Rzeczypospolitej wybranym przez Niego samego, w zakresie wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa jest Rada Bezpieczeństwa Narodowego, których członkowie są wyłaniany spośród kompetentnych mieszkańców spoza służb publicznych.

Art. 136.

W razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych do obrony Rzeczypospolitej Polskiej.

W razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów w oparciu o ocenę Ministra Obrony Narodowej, zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Obronnych do obrony Polski.

Art. 137.

Prezydent Rzeczypospolitej nadaje obywatelstwo polskie i wyraża zgodę na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego.

Prezydent Rzeczypospolitej nadaje obywatelstwo polskie i przyjmuje zrzeczenie się obywatelstwa polskiego.

Art. 138.

Prezydent Rzeczypospolitej nadaje ordery i odznaczenia.

Prezydent Rzeczypospolitej nadaje ordery i odznaczenia.

Art. 139.

Prezydent Rzeczypospolitej stosuje prawo łaski. Prawa łaski nie stosuje się do osób skazanych przez Trybunał Stanu.

Prezydent Rzeczypospolitej stosuje prawo łaski. Prawa łaski nie stosuje się do osób skazanych przez Sąd Najwyższy.

Art. 140.

Prezydent Rzeczypospolitej może zwracać się z orędziem do Sejmu, do Senatu lub do Zgromadzenia Narodowego. Orędzia nie czyni się przedmiotem debaty.

Prezydent Rzeczypospolitej może zwracać się z orędziem do Sejmu, do Senatu oraz do Zgromadzenia Narodowego lub mieszkańców. Orędzia nie czyni się przedmiotem debaty.

Art. 141.

1. W sprawach szczególnej wagi Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Radę Gabinetową. Radę Gabinetową tworzy Rada Ministrów obradująca pod przewodnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej.

2. Radzie Gabinetowej nie przysługują kompetencje Rady Ministrów.

1. W sprawach szczególnej wagi Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Radę Gabinetową. Radę Gabinetową tworzy Rada Ministrów obradująca pod przewodnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej.

2. Ustalenia Rady Gabinetowej są wiążące dla Rady Ministrów.

Art. 142.

1. Prezydent Rzeczypospolitej wydaje rozporządzenia i zarządzenia na zasadach określonych w art. 92 i art. 93.

2. Prezydent Rzeczypospolitej wydaje postanowienia w zakresie realizacji pozostałych swoich kompetencji.

1. Prezydent Rzeczypospolitej wydaje rozporządzenia i zarządzenia na zasadach określonych w art. 92 i art. 93.

2. Prezydent Rzeczypospolitej wydaje postanowienia w zakresie realizacji pozostałych swoich kompetencji.

Art. 143.

Organem pomocniczym Prezydenta Rzeczypospolitej jest Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej. Prezydent Rzeczypospolitej nadaje statut Kancelarii oraz powołuje i odwołuje Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej.

Organem pomocniczym Prezydenta Rzeczypospolitej jest Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej. Prezydent Rzeczypospolitej nadaje statut Kancelarii oraz powołuje i odwołuje Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 144.

1. Prezydent Rzeczypospolitej, korzystając ze swoich konstytucyjnych i ustawowych kompetencji, wydaje akty urzędowe.

2. Akty urzędowe Prezydenta Rzeczypospolitej wymagają dla swojej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów, który przez podpisanie aktu ponosi odpowiedzialność przed Sejmem.

3. Przepis ust. 2 nie dotyczy:

1) zarządzania wyborów do Sejmu i Senatu,

- 2) zwoływania pierwszego posiedzenia nowo wybranych Sejmu i Senatu,
- 3) skracania kadencji Sejmu w przypadkach określonych w Konstytucji,
- 4) inicjatywy ustawodawczej,
- 5) zarządzania referendum ogólnokrajowego,
- 6) podpisywania albo odmowy podpisania ustawy,
- 7) zarządzania ogłoszenia ustawy oraz umowy międzynarodowej w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej,
- 8) zwracania się z orędzim do Sejmu, do Senatu lub do Zgromadzenia Narodowego,
- 9) wniosku do Trybunału Konstytucyjnego,
- 10) wniosku o przeprowadzenie kontroli przez Najwyższą Izbę Kontroli,
- 11) desygnowania i powoływania Prezesa Rady Ministrów,
- 12) przyjmowania dymisji Rady Ministrów i powierzania jej tymczasowego pełnienia obowiązków,
- 13) wniosku do Sejmu o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu członka Rady Ministrów,
- 14) odwoływania ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności,
- 15) zwoływania Rady Gabinetowej,
- 16) nadawania orderów i odznaczeń,
- 17) powoływania sędziów,
- 18) stosowania prawa łaski,
- 19) nadawania obywatelstwa polskiego i wyrażania zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego,
- 20) powoływania Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego,
- 21) powoływania Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego,
- 22) powoływania Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego,
- 23) powoływania prezesów Sądu Najwyższego oraz wiceprezesów Naczelnego Sądu Administracyjnego,
- 24) wniosku do Sejmu o powołanie Prezesa Narodowego Banku Polskiego,
- 25) powoływania członków Rady Polityki Pieniężnej,
- 26) powoływania i odwoływania członków Rady Bezpieczeństwa Narodowego,
- 27) powoływania członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji,
- 28) nadawania statutu Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej oraz powoływania i odwoływania Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 29) wydawania zarządzeń na zasadach określonych w art. 93,
- 30) zrzeczenia się urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej.

1. Prezydent Rzeczypospolitej, korzystając ze swoich konstytucyjnych i ustawowych kompetencji, wydaje akty urzędowe.

2. Akty urzędowe Prezydenta Rzeczypospolitej wymagają dla swojej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów, który przez podpisanie aktu ponosi odpowiedzialność wraz z Prezydentem przed Senatem i Narodem.

3. Przepis ust. 2 nie dotyczy:

- 1) zarządzania wyborów do Sejmu i Senatu,**
- 2) zwoływania pierwszego posiedzenia nowo wybranych Sejmu i Senatu,**
- 3) skracania kadencji Sejmu w przypadkach określonych w Konstytucji,**
- 4) inicjatywy ustawodawczej,**
- 5) zarządzania referendum ogólnokrajowego, oraz konstytucyjnego,**
- 6) podpisywania albo odmowy podpisania ustawy,**
- 7) zarządzania ogłoszenia ustawy oraz umowy międzynarodowej w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej,**
- 8) zwracania się z orędziem do Sejmu, do Senatu lub do Zgromadzenia Narodowego,**
- 9) wniosku do Senatu, lub Sądu Najwyższego w sprawach konstytucyjnych,**
- 10) wniosku o przeprowadzenie kontroli przez Najwyższą Izbę Kontroli,**
- 11) desygnowania Prezesa Rady Ministrów,**
- 12) przyjmowania dymisji Rady Ministrów i powierzania jej tymczasowego pełnienia obowiązków,**
- 13) wniosku o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Sądem Najwyższym członka Rady Ministrów,**
- 14) odwoływania ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności,**
- 15) zwoływania Rady Gabinetowej,**
- 16) nadawania orderów i odznaczeń,**
- 17) powoływania sędziów,**
- 18) stosowania prawa łaski,**
- 19) nadawania obywatelstwa polskiego i wyrażania zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego,**
- 20) powołania Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego,**
- 21) uchylono,**
- 22) powołania Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego,**
- 23) powołania prezesów Sądu Najwyższego oraz wiceprezesów Naczelnego Sądu**

Administracyjnego,

24) wniosku do Premiera o powołanie Prezesa Narodowego Banku Polskiego,

25) wniosku do Prezesa Narodowego Banku Polskiego o powoływania członków Rady Polityki Pieniężnej,

26) powoływania i odwoływania członków Rady Bezpieczeństwa Narodowego,

27) wniosku do Premiera o powołanie członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji,

28) nadawania statutu Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej oraz powoływania i odwoływania Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej,

29) wydawania zarządzeń na zasadach określonych w art. 92, oraz art. 93,

30) zrzeczenia się Prezydenta Rzeczypospolitej,

31) wniosku rodowitego obywatela kierującego Posła lub Senatora do Sądu Najwyższego zgodnie z art. 104 ust. 4 w związku ze złamaniem przysięgi.

Art. 145.

1. Prezydent Rzeczypospolitej za naruszenie Konstytucji, ustawy lub za popełnienie przestępstwa może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu.

2. Postawienie Prezydenta Rzeczypospolitej w stan oskarżenia może nastąpić uchwałą Zgromadzenia Narodowego, podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego na wniosek co najmniej 140 członków Zgromadzenia Narodowego.

3. Z dniem podjęcia uchwały o postawieniu Prezydenta Rzeczypospolitej w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu sprawowanie urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej ulega zawieszeniu. Przepis art. 131 stosuje się odpowiednio.

1. Prezydent Rzeczypospolitej za naruszenie Konstytucji, ustawy lub za popełnienie przestępstwa może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Sądem Najwyższym,

2. Postawienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polski w stan oskarżenia może nastąpić uchwałą Zgromadzenia Narodowego, podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego na uzasadniony wniosek co najmniej 5 posłów i 5 senatorów lub w wyniku referendum narodowym.

3. Z dniem podjęcia uchwały o postawieniu Prezydenta Rzeczypospolitej w stan oskarżenia przed Sądem Najwyższym sprawowanie urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej ulega zawieszeniu. Przepis art. 131 stosuje się odpowiednio.

Rozdział VI

RADA MINISTRÓW I ADMINISTRACJA RZĄDOWA

Art. 146.

1. Rada Ministrów prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Do Rady Ministrów należą sprawy polityki państwa nie zastrzeżone dla innych organów państwowych i samorządu terytorialnego.

3. Rada Ministrów kieruje administracją rządową.

4. W zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji i ustawach Rada Ministrów w szczególności:

- 1) zapewnia wykonanie ustaw,
- 2) wydaje rozporządzenia,
- 3) koordynuje i kontroluje prace organów administracji rządowej,
- 4) chroni interesy Skarbu Państwa,
- 5) uchwała projekt budżetu państwa,
- 6) kieruje wykonaniem budżetu państwa oraz uchwała zamknięcie rachunków państwowych i sprawozdanie z wykonania budżetu,
- 7) zapewnia bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz porządek publiczny,
- 8) zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne państwa,
- 9) sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie stosunków z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi,
- 10) zawiera umowy międzynarodowe wymagające ratyfikacji oraz zatwierdza i wypowiada inne umowy międzynarodowe,
- 11) sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie obronności kraju oraz określa corocznie liczbę obywateli powoływanych do czynnej służby wojskowej,
- 12) określa organizację i tryb swojej pracy.

1. Rada Ministrów prowadzi politykę wewnętrzną i zewnętrzną Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Do Rady Ministrów należą sprawy polityki państwa niezastrzeżone dla innych organów państwowych i samorządu terytorialnego.

3. Na podstawie bilansu zasobów biologicznych i materialnych Rada Ministrów sporządza plany i programy perspektywiczne, nieograniczające zasady wolności gospodarczej,

zintegrowane plany i programy eksploatacyjne, plany rozwoju gospodarczego, plany rozwoju nauki i technologii oraz rozwoju w głównych sferach życia społecznego, określające cele i wynikające z nich zadania na bieżący rok budżetowy, a także w perspektywie kadencji rządu. Plany i programy podlegają dyskusji i ocenie publicznej. Warunki i zasady planowania na wszystkich szczeblach kierowania państwem oraz ich udostępniania określa ustawa.

4. Rada Ministrów kieruje administracją służb publicznych.

5. W zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji i ustawach Rada Ministrów w szczególności:

1) zapewnia wykonanie ustaw,

2) wydaje rozporządzenia,

3) koordynuje i kontroluje prace organów administracji służb publicznych,

4) chroni interesy Skarbu Państwa,

5) uchwała projekt budżetu państwa,

6) kieruje wykonaniem budżetu państwa oraz uchwała zamknięcie rachunków państwowych i obowiązkowo przedstawia do publicznej wiadomości sprawozdanie o stanie państwa oraz z wykonania budżetu na 30 dni przed uchwaleniem nowego budżetu,

7) zapewnia swobody obywatelskie i bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz porządek publiczny poprzez permanentne dążenie do utrzymania stabilności i harmonijności funkcjonowania społeczeństwa,

8) zapewnia suwerenność i bezpieczeństwo zewnętrzne państwa poprzez wszechstronny rozwój wszystkich dziedzin gospodarki i życia społecznego oraz prowadzenie efektywnej polityki międzynarodowej i obronnej państwa,

9) w oparciu o punkt 7) i 8) sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie stosunków z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi,

10) w oparciu o punkt 7) i 8) zawiera umowy międzynarodowe wymagające ratyfikacji oraz zatwierdza i wypowiada inne umowy międzynarodowe,

11) w oparciu o punkt 7) i 8) sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie obronności kraju oraz określa corocznie liczbę obywateli powoływanych do czynnej służby obronnej,

12) w oparciu o Konstytucję określa organizację i tryb swojej pracy.

Art. 147.

1. Rada Ministrów składa się z Prezesa Rady Ministrów i ministrów.

2. W skład Rady Ministrów mogą być powoływani wiceprezesi Rady Ministrów.

3. Prezes i wiceprezes Rady Ministrów mogą pełnić także funkcję ministra.

4. W skład Rady Ministrów mogą być ponadto powoływani przewodniczący określonych w ustawach komitetów.

1. Rada Ministrów składa się z Prezesa Rady Ministrów i ministrów.

2. W skład Rady Ministrów mogą być powoływani wiceprezesi Rady Ministrów.

3. Prezes i wiceprezes Rady Ministrów nie mogą pełnić żadnej innej funkcji ministra.

Art. 148.

Prezes Rady Ministrów:

- 1) reprezentuje Radę Ministrów,
- 2) kieruje pracami Rady Ministrów,
- 3) wydaje rozporządzenia,
- 4) zapewnia wykonywanie polityki Rady Ministrów i określa sposoby jej wykonywania,
- 5) koordynuje i kontroluje pracę członków Rady Ministrów,
- 6) sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym w granicach i formach określonych w Konstytucji i ustawach,
- 7) jest zwierzchnikiem służbowym pracowników administracji rządowej.

Prezes Rady Ministrów:

- 1) reprezentuje Radę Ministrów,**
- 2) kieruje pracami Rady Ministrów,**
- 3) wydaje rozporządzenia,**
- 4) koordynuje i kontroluje pracę członków Rady Ministrów,**
- 5) współokreśla z poszczególnymi Ministrami sposoby wykonywania ich zadań, oraz zapewnia wykonywanie tych zadań przez Radę Ministrów.**
- 6) współpracuje z samorządami terytorialnymi poszczególnych Województw w granicach i formach określonych w Konstytucji,**
- 7) jest zwierzchnikiem służbowym pracowników administracji służb państwowych.**

Art. 149.

1. Ministrowie kierują określonymi działami administracji rządowej lub wypełniają zadania wyznaczone im przez Prezesa Rady Ministrów. Zakres działania ministra kierującego działem administracji rządowej określają ustawy.

2. Minister kierujący działem administracji rządowej wydaje rozporządzenia. Rada Ministrów, na

wniosek Prezesa Rady Ministrów, może uchylić rozporządzenie lub zarządzenie ministra.

3. Do przewodniczącego komitetu, o którym mowa w art. 147 ust. 4, stosuje się odpowiednio przepisy odnoszące się do ministra kierującego działem administracji rządowej.

1. Ministrowie kierują określonymi działami administracji służb państwowych lub wypełniają zadania wyznaczone im przez Prezesa Rady Ministrów. Zakres działania ministra kierującego działem administracji służby państwowej określają ustawy.

2. Minister kierujący działem administracji służby państwowej wydaje rozporządzenia na podstawie ustawy. Rada Ministrów, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, może uchylić rozporządzenie lub zarządzenie ministra.

Art. 150.

Członek Rady Ministrów nie może prowadzić działalności sprzecznej z jego obowiązkami publicznymi.

1. Członek Rady Ministrów nie może prowadzić jakiejkolwiek działalności sprzecznej z jego obowiązkami publicznymi.

2. Członków Rady Ministrów, jak i przedstawicieli wszystkich służb państwowych i społecznych obowiązuje zakaz łączenia stanowisk ze względu na sprzeczności interesów i efekt korupcyjny.

3. Wszystkie stanowiska kierownicze w służbie państwowej i publicznej są obejmowane jedynie przez kompetentnych przedstawicieli wyłonionych na drodze konkursu. Zasady i tryb przeprowadzania konkursów określa ustawa. Każdy minister musi posiadać doświadczenie zawodowe i minimalne wykształcenie kierunkowe obranego ministerstwa.

Art. 151.

Prezes Rady Ministrów, wiceprezesi Rady Ministrów i ministrowie składają wobec Prezydenta Rzeczypospolitej następującą przysięgę:

"Obejmując urząd Prezesa Rady Ministrów (wiceprezesa Rady Ministrów, ministra), uroczyście przysięgam, że dochowam wierności postanowieniom Konstytucji i innym prawom Rzeczypospolitej Polskiej, a dobro Ojczyzny oraz pomyślność obywateli będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem".

Przysięga może być złożona z dodaniem zdania "Tak mi dopomóż Bóg".

1. Prezes Rady Ministrów, wiceprezesi Rady Ministrów i ministrowie składają wobec Senatu

i Prezydenta Rzeczypospolitej następującą przysięgę:

Obejmując urząd Prezesa Rady Ministrów (wiceprezesa Rady Ministrów, ministra), uroczyście przysięgam, że dochowam wierności postanowieniom Konstytucji i innym prawom Polski Rzeczypospolitej a dobro oraz pomyślność Ojczyzny i Polaków będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem i będę niezłomnie strzegł ich godności oraz suwerenności, niepodległości i bezpieczeństwa Państwa.

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania:

„Mam w sobie dość siły i wytrwałości by wypełnić to ślubowanie”

lub „Tak mi dopomóż Bóg”.

2. Odmowa złożenia ślubowania oznacza odrzucenie służby.

Art. 152.

1. Przedstawicielem Rady Ministrów w województwie jest wojewoda.

2. Tryb powoływania i odwoływania oraz zakres działania wojewodów określa ustawa.

1. Przedstawicielem mieszkańców województwa jako regionu jest wojewoda.

2. Wszystkie działania podejmowane przez wojewodę muszą być zgodne z niniejszą Konstytucją.

3. Wojewoda jest Zwierzchnikiem Sił Obronnych danego regionu i bierze pełen udział w decyzjach i działaniach Rady Obrony. Pozostałe uprawnienia określa ustawa.

4. Tryb powoływania i odwoływania oraz zakres działania wojewodów określa ustawa w zakresie zgodnym z art. 4 i art. 10 (służba przedstawicieli), art. 15 (decentralizacja państwa), art. 16 (samorząd terytorialny), art. 104 (wybory regionalne), art. 150 (zakaz łączenia stanowisk), art. 170 (odwołanie za pomocą referendum).

Art. 153.

1. W celu zapewnienia zawodowego, rzetelnego, bezstronnego i politycznie neutralnego wykonywania zadań państwa, w urzędach administracji rządowej działa korpus służby cywilnej.

2. Prezes Rady Ministrów jest zwierzchnikiem korpusu służby cywilnej-

1. W celu zapewnienia zawodowego, rzetelnego, bezstronnego i politycznie neutralnego wykonywania zadań państwa, w urzędach administracji rządowej działa korpus służby cywilnej powołany metodą konkursową. Wszyscy pracownicy korpusu muszą spełniać wymagania określające ich kompetencje, które wskaże ustawa. Ustawa jednocześnie określa jego dopuszczalną liczebność.

2. Prezes Rady Ministrów jest zwierzchnikiem korpusu służby cywilnej.

Art. 154.

1. Prezydent Rzeczypospolitej desygnuje Prezesa Rady Ministrów, który proponuje skład Rady Ministrów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje Prezesa Rady Ministrów wraz z pozostałymi członkami Rady Ministrów w ciągu 14 dni od dnia pierwszego posiedzenia Sejmu lub przyjęcia dymisji poprzedniej Rady Ministrów i odbiera przysięgę od członków nowo powołanej Rady Ministrów.

2. Prezes Rady Ministrów, w ciągu 14 dni od dnia powołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej, przedstawia Sejmowi program działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania. Wotum zaufania Sejm uchwała bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

3. W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie ust. 1 lub nieudzielenia jej wotum zaufania w trybie ust. 2 Sejm w ciągu 14 dni od upływu terminów określonych w ust. 1 lub ust. 2 wybiera Prezesa Rady Ministrów oraz proponowanych przez niego członków Rady Ministrów bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje tak wybraną Radę Ministrów i odbiera przysięgę od jej członków.

1. Posłowie z danego województwa mogą ze swego grona wystawić jednego kandydata na Prezesa Rady Ministrów.

2. Kandydaci na Prezesa zobowiązani są do przedstawienia Sejmowi planu działania Rady Ministrów. Każdemu kandydatowi przysługuje jedna godzina prezentacji, po której Sejm ma dwie kolejne godziny aby zadawać pytania danemu Kandydatowi. Kolejność prezentacji według kolejności zgłoszeń. Całość przesłuchań odbyć się ma w ciągu 6 dni, po których Sejm, aż do skutku zobowiązany jest jednogłośnie wybrać Premiera.

3. Prezydent Rzeczypospolitej desygnuje Prezesa Rady Ministrów, który proponuje skład Rady Ministrów. Prezydent Rzeczypospolitej zaprzysięga Prezesa Rady Ministrów wraz z pozostałymi członkami Rady Ministrów w ciągu 14 dni od dnia pierwszego posiedzenia Sejmu lub przyjęcia dymisji poprzedniej Rady Ministrów i odbiera przysięgę od członków nowo powołanej Rady Ministrów.

4. Z chwilą zaprzysiężenia Rady Ministrów posłowie wchodzący w skład Rady Ministrów tracą mandat poselski. a miejsce tych posłów, którzy weszli w skład Rady Ministrów zajmują następnymi w kolejności z listy wyborczej

Art. 155.

1. W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie art. 154 ust. 3 Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 14 dni powołuje Prezesa Rady Ministrów i na jego wniosek pozostałych członków Rady Ministrów oraz odbiera od nich przysięgę. Sejm w ciągu 14 dni od dnia powołania Rady Ministrów przez Prezydenta Rzeczypospolitej udziela jej wotum zaufania większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

2. W razie nieudzielenia Radzie Ministrów wotum zaufania w trybie określonym w ust. 1, Prezydent Rzeczypospolitej skraca kadencję Sejmu i zarządza wybory.

1. Uchylony na podstawie art. 154.

Art. 156.

1. Członkowie Rady Ministrów ponoszą odpowiedzialność przed Trybunałem Stanu za naruszenie Konstytucji lub ustaw, a także za przestępstwa popełnione w związku z zajmowanym stanowiskiem.

2. Uchwałę o pociągnięciu członka Rady Ministrów do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu Sejm podejmuje na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej lub co najmniej 115 posłów większością 3/5 ustawowej liczby posłów.

1. Zgodnie z art. 42 (odpowiedzialność karna), art. 86 (ochrona środowiska), oraz art. 144 (pociągnięcie do odpowiedzialności) Przedstawiciele wybrani do Rady Ministrów ponoszą odpowiedzialność przed Sądem Najwyższym za naruszenie Konstytucji lub ustaw.

2. Uchwałę o pociągnięciu członka Rady Ministrów do odpowiedzialności przed Sądem Najwyższym podejmuje Senat na zasadach i w trybie określonym przez ustawę.

Art. 157.

1. Członkowie Rady Ministrów ponoszą przed Sejmem solidarną odpowiedzialność za działalność Rady Ministrów.

2. Członkowie Rady Ministrów ponoszą przed Sejmem również odpowiedzialność indywidualną za sprawy należące do ich kompetencji lub powierzone im przez Prezesa Rady Ministrów.

1. W oparciu o art. 156 Ministrowie wybrani do Rady Ministrów ponoszą pełną odpowiedzialność przed Prezesem Rady Ministrów za działalność Ministerstwa oraz osobistą w Radzie Ministrów.

2. W oparciu o art. 156 Prezes Rady Ministrów ponosi przed Prezydentem odpowiedzialność za działalność w Radzie Ministrów, oraz za działalność poszczególnych Ministerstw.

Art. 158.

1. Sejm wyraża Radzie Ministrów wotum nieufności większością ustawowej liczby posłów na wniosek zgłoszony przez co najmniej 46 posłów i wskazujący imiennie kandydata na Prezesa Rady Ministrów. Jeżeli uchwała została przyjęta przez Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej przyjmuje dymisję Rady Ministrów i powołuje wybranego przez Sejm nowego Prezesa Rady Ministrów, a na jego wniosek pozostających członków Rady Ministrów oraz odbiera od nich przysięgę.

2. Wniosek o podjęcie uchwały, o której mowa w ust. 1, może być poddany pod głosowanie nie wcześniej niż po upływie 7 dni od dnia jego zgłoszenia. Powtórny wniosek może być zgłoszony nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia zgłoszenia poprzedniego wniosku. Powtórny wniosek może być zgłoszony przed upływem 3 miesięcy, jeżeli wystąpi z nim co najmniej 115 posłów.

Uchylony na podstawie art. 154.

Zobacz hasło WOTUM NIEUFNOŚCI w Słowniku konstytucyjnym

Art. 159.

1. Sejm może wyrazić ministrowi wotum nieufności. Wniosek o wyrażenie wotum nieufności może być zgłoszony przez co najmniej 69 posłów. Przepis art. 158 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

2. Prezydent Rzeczypospolitej odwołuje ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności większością głosów ustawowej liczby posłów.

Uchylony

Art. 160.

Prezes Rady Ministrów może zwrócić się do Sejmu o wyrażenie Radzie Ministrów wotum zaufania. Udzielenie wotum zaufania Radzie Ministrów następuje większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Uchylony

Art. 161.

Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, dokonuje zmian w składzie Rady Ministrów.

Prezes Rady Ministrów, dokonuje zmian w składzie Rady Ministrów w oparciu o orzeczenie Sądu Najwyższego działającego zgodnie z art. 156 i art. 157 w sprawie o odwołanie danego Ministra z Rady Ministrów.

Art. 162.

1. Prezes Rady Ministrów składa dymisję Rady Ministrów na pierwszym posiedzeniu nowo wybranego Sejmu.

2. Prezes Rady Ministrów składa dymisję Rady Ministrów również w razie:

- 1) nieuchwalenia przez Sejm wotum zaufania dla Rady Ministrów,
- 2) wyrażenia Radzie Ministrów wotum nieufności,
- 3) rezygnacji Prezesa Rady Ministrów.

3. Prezydent Rzeczypospolitej, przyjmując dymisję Rady Ministrów, powierza jej dalsze sprawowanie obowiązków do czasu powołania nowej Rady Ministrów.

4. Prezydent Rzeczypospolitej, w przypadku określonym w ust. 2 pkt. 3, może odmówić przyjęcia dymisji Rady Ministrów.

1. Prezes Rady Ministrów składa dymisję Rady Ministrów na pierwszym posiedzeniu nowo wybranego Sejmu.

2. Prezes Rady Ministrów składa dymisję Rady Ministrów również w razie:

- 1) nieuchwalenia przez Sejm wotum zaufania dla Rady Ministrów,**
- 2) wyrażenia Radzie Ministrów wotum nieufności,**
- 3) rezygnacji Prezesa Rady Ministrów.**

3. Prezydent Rzeczypospolitej, przyjmując dymisję Rady Ministrów, powierza jej dalsze sprawowanie obowiązków do czasu powołania nowej Rady Ministrów.

4. Prezydent Rzeczypospolitej, w przypadku określonym w ust. 2 pkt. 3, może odmówić przyjęcia dymisji Rady Ministrów. W takiej sytuacji Premier jest zobowiązany do uzupełnienia składu Rady Ministrów w trybie art. 154.

Rozdział VII

SAMORZĄD TERYTORIALNY

Art. 163.

Samorząd terytorialny wykonuje zadania publiczne nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych.

Z mocy prawa jedynie obywatele zamieszkujący daną gminę, powiat i województwo tworzą wspólnotę samorządową. Samorząd terytorialny wykonuje zadania publiczne w oparciu o

Konstytucję.

Art. 164.

1. Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina.
2. Inne jednostki samorządu regionalnego albo lokalnego i regionalnego określa ustawa.
3. Gmina wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego nie zastrzeżone dla innych jednostek samorządu terytorialnego.

1. Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina. Działalność samorządu gminnego reguluje ustawa.

2. Pozostałe jednostki samorządu terytorialnego tworzą powiaty i regiony (województwa). Prowadzą one działalność na mocy ustawy.

3. Gmina wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego niezastrzeżone dla innych jednostek samorządu terytorialnego. Ta zasada podziału zadań obowiązuje pozostałe jednostki samorządu terytorialnego: powiaty i regiony.

Art. 165.

1. Jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną. Przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe.
2. Samodzielność jednostek samorządu terytorialnego podlega ochronie sądowej.

Art. 166.

1. Zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne.

2. Jeżeli wynika to z uzasadnionych potrzeb państwa, ustawa może zlecić jednostkom samorządu terytorialnego wykonywanie innych zadań publicznych. Ustawa określa tryb przekazywania i sposób wykonywania zadań zleconych.

3. Spory kompetencyjne między organami samorządu terytorialnego i administracji rządowej rozstrzygają sądy administracyjne.

1. Zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne.

2. Jeżeli wynika to z uzasadnionych potrzeb państwa, ustawa może zlecić jednostkom samorządu terytorialnego wykonywanie innych zadań publicznych. Ustawa określa tryb

przekazywania i sposób wykonywania zadań zleconych.

3. Spory kompetencyjne między organami samorządu terytorialnego i administracji Służby publicznej państwa rozstrzygają sądy administracyjne.

Art. 167.

1. Jednostkom samorządu terytorialnego zapewnia się udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im zadań.

2. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne oraz subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa.

3. Źródła dochodów jednostek samorządu terytorialnego są określone w ustawie.

4. Zmiany w zakresie zadań i kompetencji jednostek samorządu terytorialnego następują wraz z odpowiednimi zmianami w podziale dochodów publicznych.

1. Jednostkom samorządu terytorialnego zgodnie z art. 84, ust. 2 i 3 zapewnia się udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im zadań.

2. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne oraz subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa.

3. Źródła dochodów jednostek samorządu terytorialnego są określone w ustawie.

4. Zmiany w zakresie zadań i kompetencji jednostek samorządu terytorialnego następują wraz z odpowiednimi zmianami w podziale dochodów publicznych.

Art. 168.

Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo ustalania wysokości podatków i opłat lokalnych w zakresie określonym w ustawie.

Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo ustalania wysokości podatków i opłat regionalnych zgodnie z art. 84, ust. 2 i 3 w zakresie określonym w ustawie.

Art. 169.

1. Jednostki samorządu terytorialnego wykonują swoje zadania za pośrednictwem organów stanowiących i wykonawczych.

2. Wybory do organów stanowiących są powszechne, równe, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów określa ustawa.

3. Zasady i tryb wyborów oraz odwoływania organów wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego określa ustawa.

4. Ustrój wewnętrzny jednostek samorządu terytorialnego określają, w granicach ustaw, ich organy stanowiące.

1. Jednostki samorządu terytorialnego wykonują swoje zadania za pośrednictwem organów stanowiących i wykonawczych.

2. Wybory do organów stanowiących są powszechne, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym lub jawnym w zależności od decyzji regionalnych komitetów wyborczych lub w wyniku referendum w tej sprawie. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów określa ustawa.

3. Zasady i tryb wyborów oraz odwoływania organów jednostek samorządu terytorialnego w oparciu o art. 170 i art. 171 ust 1, określa ustawa.

4. Ustrój wewnętrzny jednostek samorządu terytorialnego określają, w granicach Konstytucji, ich organy stanowiące.

Art. 170.

Członkowie wspólnoty samorządowej mogą decydować, w drodze referendum, o sprawach dotyczących tej wspólnoty, w tym o odwołaniu pochodzącego z wyborów bezpośrednich organu samorządu terytorialnego. Zasady i tryb przeprowadzania referendum lokalnego określa ustawa.

Rodowici obywatele lokalnej wspólnoty samorządowej mogą decydować, w drodze referendum, o sprawach dotyczących tej wspólnoty, w tym o odwołaniu pochodzącego z wyborów bezpośrednich organu samorządu terytorialnego. Zasady i tryb przeprowadzania referendum lokalnego, w tym regionalnego, określa ustawa.

Art. 171.

1. Działalność samorządu terytorialnego podlega nadzorowi z punktu widzenia legalności.

2. Organami nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego są Prezes Rady Ministrów i wojewodowie, a w zakresie spraw finansowych regionalne izby obrachunkowe.

3. Sejm, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, może rozwiązać organ stanowiący samorządu terytorialnego, jeżeli organ ten rażąco narusza Konstytucję lub ustawy.

1. Senat zgodnie z art. 122, ust. 2 sprawdza zgodność działania samorządu terytorialnego z Konstytucją jedynie na wniosek rodowitego obywatela zamieszkującego dane terytorium samorządowe.

2. Organem nadzoru nad działalnością danej jednostki samorządu terytorialnego jest wojewoda właściwy dla tej jednostki.

3. Funkcjonariusze samorządu terytorialnego ponoszą osobistą odpowiedzialność dyscyplinarną, karną i materialną za nieprawidłową działalność i jej skutki..

Art. 172.

1. Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo zrzeszania się.

2. Jednostka samorządu terytorialnego ma prawo przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

3. Zasady, na jakich jednostki samorządu terytorialnego mogą korzystać z praw, o których mowa w ust. 1 i 2, określa ustawa.

1. Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo zrzeszania się.

2. Jednostka samorządu terytorialnego ma prawo współpracy z międzynarodowymi zrzeszeniami społeczności lokalnych i regionalnych oraz ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Rozdział VIII

SĄDY I TRYBUNAŁY

SĄDOWNICTWO

Art. 173.

Sądy i Trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz.

Sądy są wyodrębnioną służbą państwową działająca w myśl art. 10 Konstytucji.

Art. 174.

Sądy i Trybunały wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Sądy są służbą wydającą w imieniu Polski Rzeczypospolitej orzeczenia oparte na

Konstytucji.

Sądy

Art. 175.

1. Wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe.

2. Sąd wyjątkowy lub tryb doraźny może być ustanowiony tylko na czas wojny.

1. Wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej sprawują przedstawiciele zasiadający w:

1) Radzie Rewizyjnej: Senat,

2) sądach państwowych: Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe,

3) sądach publicznych: sądy grodzkie, własnosąd.

2. Sąd wyjątkowy lub tryb doraźny może być ustanowiony tylko w czasie wojny.

Art. 176.

1. Postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne.

2. Ustrój i właściwość sądów oraz postępowanie przed sądami określają ustawy.

1. Postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne.

2. Ustrój i właściwość sądów oraz postępowanie przed sądami określają sprawiedliwe społecznie ustawy.

3. Ostatnią instancją sądowniczą jest Senat, który sprawdza zgodność orzeczenia instancji niższej z treścią Konstytucji.

3. Ostatnią instancją sądowniczą jako Rada Rewizyjna jest Senat, który sprawdza zgodność orzeczenia instancji niższej z treścią Konstytucji.

Art. 177.

Sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów.

1. Sądy w służbie sądownictwa orzekają zgodnie z zakresem swoich kompetencji

2. Sąd Najwyższy wraz z Senatem stoi na straży praworządności i sprawiedliwości konstytucyjnej.

3. Sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości cywilnej w pełnym zakresie, przy czym Sąd Najwyższy jest odwoławczym a Senat ostatecznym

Art. 178.

1. Sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawiśli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom.

2. Sędziom zapewnia się warunki pracy i wynagrodzenie odpowiadające godności urzędu oraz zakresowi ich obowiązków.

3. Sędzia nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

1. Sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są podlegli porządkowi konstytucyjnemu. Jego naruszenie zagraża postawieniem przed Sądem Najwyższym.

2. Sędzia nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

Art. 179.

Sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, na czas nieoznaczony.

Sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, na okres zamknięty, spośród rodowitych obywateli Polski .

Art. 180.

1. Sędziowie są nieusuwalni.

2. Złożenie sędziego z urzędu, zawieszenie w urzędowaniu, przeniesienie do innej siedziby lub na inne stanowisko wbrew jego woli może nastąpić jedynie na mocy orzeczenia sądu i tylko w przypadkach określonych w ustawie.

3. Sędzia może być przeniesiony w stan spoczynku na skutek uniemożliwiających mu sprawowanie jego urzędu choroby lub utraty sił. Tryb postępowania oraz sposób odwołania się do sądu określa ustawa.

4. Ustawa określa granicę wieku, po osiągnięciu której sędziowie przechodzą w stan spoczynku.

5. W razie zmiany ustroju sądów lub zmiany granic okręgów sądowych wolno sędziego przenosić do innego sądu lub w stan spoczynku z pozostawieniem mu pełnego uposażenia.

1. Sędziowie są usuwalni zgodnie z ust.2.

2. Złożenie sędziego z urzędu, zawieszenie w urzędowaniu, przeniesienie do innej siedziby lub na inne stanowisko wbrew jego woli następuje na mocy orzeczenia sądu w przypadkach łamania prawa i niesprawiedliwych orzeczeń.

3. Szczególny przypadek złożenia sędziego z urzędu stanowi przeniesienie w stan spoczynku z utratą części wyposażenia emerytalnego na skutek utraty kompetencji.

Art. 181.

Sędzia nie może być, bez uprzedniej zgody sądu określonego w ustawie, pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Sędzia nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się prezesa właściwego miejscowo sądu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Sędzia może być za zgodą sądu pociągnięty do odpowiedzialności karnej i pozbawiony wolności. Sędzia jest zatrzymany lub aresztowany ujęty na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się prezesa właściwego miejscowo sądu.

Art. 182.

Udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości określa ustawa.

1. Rodowici obywatele mają udział w wyborze sędziów nominowanych przez siebie samych.

2. Rodowici obywatele wybierają z pośród siebie sędziów przysięgłych i pokoju, którzy są w trakcie wykonywania tej pracy równi pozostałym sędziom.

3. Wybory o których mowa ust.1 i ust. 2 przeprowadza KRS.

4. Po wyborach karty do głosowania mają być zachowane w archiwum państwowym IPN, przez okres trzech lat.

5. W wyjątkowych okolicznościach rodowity obywatel Polski może zwołać własnosąd. Zasady określa ustawa.

Art. 183.

1. Sąd Najwyższy sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania.

2. Sąd Najwyższy wykonuje także inne czynności określone w Konstytucji i ustawach.

3. Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej na sześcioletnią kadencję spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego.

1. Sąd Najwyższy sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania.

2. Sąd Najwyższy wykonuje także inne czynności określone w Konstytucji i ustawach.

3. Przedstawiciela na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Narodowe powołuje Prezydent Rzeczypospolitej.

Art. 184.

Naczelny Sąd Administracyjny oraz inne sądy administracyjne sprawują, w zakresie określonym w ustawie, kontrolę działalności administracji publicznej. Kontrola ta obejmuje również orzekanie o zgodności z ustawami uchwał organów samorządu terytorialnego i aktów normatywnych terenowych organów administracji rządowej.

Art. 185.

Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej na sześcioletnią kadencję spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego na pięcioletnią kadencję powołuje Prezydent Rzeczypospolitej.

Art. 186.

1. Krajowa Rada Sądownictwa stoi na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

2. Krajowa Rada Sądownictwa może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności z Konstytucją aktów normatywnych w zakresie, w jakim dotyczą one niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

1. Krajowa Rada Sądownictwa stoi na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

2. Krajowa Rada Sądownictwa może wystąpić do Senatu z wnioskiem w sprawie zgodności z Konstytucją aktów normatywnych w zakresie, w jakim dotyczą one niezależności sądów i

niezawisłości sędziów.

Art. 187.

1. Krajowa Rada Sądownictwa składa się z:

- 1) Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Ministra Sprawiedliwości, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego i osoby powołanej przez Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 2) piętnastu członków wybranych spośród sędziów Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych,
- 3) czterech członków wybranych przez Sejm spośród posłów oraz dwóch członków wybranych przez Senat spośród senatorów.

2. Krajowa Rada Sądownictwa wybiera spośród swoich członków przewodniczącego i dwóch wiceprzewodniczących.

3. Kadencja wybranych członków Krajowej Rady Sądownictwa trwa cztery lata.

4. Ustrój, zakres działania i tryb pracy Krajowej Rady Sądownictwa oraz sposób wyboru jej członków określa ustawa.

1. Krajowa Rada Sądownictwa składa się z:

1) Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Ministra Sprawiedliwości, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego i osoby powołanej przez Prezydenta Rzeczypospolitej,

2) piętnastu członków wybranych spośród sędziów Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów Obrońców,

3) czterech członków wybranych przez Sejm spośród posłów oraz dwóch członków wybranych przez Senat spośród senatorów.

2. Krajowa Rada Sądownictwa wybiera spośród swoich członków przewodniczącego i dwóch wiceprzewodniczących.

3. Kadencja wybranych członków Krajowej Rady Sądownictwa trwa cztery lata.

4. Ustrój, zakres działania i tryb pracy Krajowej Rady Sądownictwa oraz sposób wyboru jej członków w oparciu o art. 174-178 (służba sędziowska) określa ustawa.

**Trybunał Konstytucyjny
Senat w trybie Rady Rewizyjnej**

Zobacz hasło SENAT, jako Rada Rewizyjna w Słowniku konstytucyjnym

Art. 188.

Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach:

- 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,
- 2) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,
- 3) zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
- 4) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,
- 5) skargi konstytucyjnej, o której mowa w art. 79 ust. 1.

1. Senat stojąc na straży równości, sprawiedliwości, wolności, ochrony pracy, zdrowia i życia człowieka jako Rada Rewizyjna orzeka w sprawach:

- 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,**
- 2) zgodności ratyfikowanych umów międzynarodowych z Konstytucją,**
- 3) zgodności przepisów prawa, wydawanych przez organy państwowe z Konstytucją,**
- 4) zgodności z Konstytucją celów lub działalności zrzeszeń zgodnie z art. 11, art. 12, art. 13, oraz art. 58,**
- 5) skargi konstytucyjnej, o której mowa w art. 79 ust. 1.**
- 6) sprzeciwu obywatelskiego.**

2. Senat działając jako Rada Rewizyjna wykonuje działania audytoryjne współpracując z NIK.

Art. 189.

Trybunał Konstytucyjny rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.

Z inicjatywy Prezydenta oraz pod przewodnictwem Senatu Sąd Najwyższy rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy konstytucyjnymi organami służb państwowych.

Art. 190.

1. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne.
2. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach wymienionych w art. 188 podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Jeżeli akt nie był ogłoszony, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej

"Monitor Polski".

3. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, gdy chodzi o ustawę, a gdy chodzi o inny akt normatywny - dwunastu miesięcy. W przypadku orzeczeń, które wiążą się z nakładami finansowymi nie przewidzianymi w ustawie budżetowej, Trybunał Konstytucyjny określa termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego po zapoznaniu się z opinią Rady Ministrów.

4. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

5. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego zapadają większością głosów.

1. Orzeczenia Senatu mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne.

2. Orzeczenia Senatu w sprawach wymienionych w art. 188 podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Jeżeli akt nie był ogłoszony, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Polski Rzeczypospolitej „Monitor Polski”.

3. Orzeczenie Senatu wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Senat może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, gdy chodzi o ustawę, a gdy chodzi o inny akt normatywny – dwunastu miesięcy. W przypadku orzeczeń, które wiążą się z nakładami finansowymi nie przewidzianymi w ustawie budżetowej, Senat określa termin utraty obowiązującej mocy aktu normatywnego po zapoznaniu się z opinią Rady Ministrów.

4. Orzeczenie Senatu o niezgodności z Konstytucją, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

5. Orzeczenia Senatu zapadają większością co najmniej 2/3 głosów z ustawowej liczby senatorów.

Art. 191.

1. Z wnioskiem w sprawach, o których mowa w art. 188, do Trybunału Konstytucyjnego wystąpić mogą:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, 50 posłów, 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich,
- 2) Krajowa Rada Sądownictwa w zakresie, o którym mowa w art. 186 ust. 2,
- 3) organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego,
- 4) ogólnokrajowe organy związków zawodowych oraz ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych,
- 5) kościoły i inne związki wyznaniowe,
- 6) podmioty określone w art. 79 w zakresie w nim wskazanym.

2. Podmioty, o których mowa w ust. 1 pkt 3-5, mogą wystąpić z takim wnioskiem, jeżeli akt normatywny dotyczy spraw objętych ich zakresem działania.

1. Z wnioskiem w sprawach, o których mowa w art. 188, do Senatu wystąpić mogą:

- 1) **Suweren (rodowity obywatel) z biernym prawem wyborczym, Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Prezes Rady Ministrów, 50 posłów, 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznik Praw Człowieka,**
  - 2) **Krajowa Rada Sądownictwa w zakresie, o którym mowa w art. 186 ust. 2,**
  - 3) **organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego,**
  - 4) **ogólnokrajowe organy związków zawodowych oraz ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych,**
  - 5) **kościóły i inne związki wyznaniowe,**
  - 6) **podmioty określone w art. 79 w zakresie w nim wskazanym.**
2. **Podmioty, o których mowa w ust. 1 pkt 3-5, mogą wystąpić z takim wnioskiem, jeżeli akt normatywny dotyczy spraw objętych ich zakresem działania.**

Art. 192.

Z wnioskiem w sprawach, o których mowa w art. 189, do Trybunału Konstytucyjnego wystąpić mogą: Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego i Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

Z wnioskiem w sprawach, o których mowa w art. 189, do Senatu wystąpić mogą: Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, Pierwszy Prezes

Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego i Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 193.

Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.

Każdy sąd może przedstawić Senatowi pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.

Art. 194.

1. Trybunał Konstytucyjny składa się z 15 sędziów, wybieranych indywidualnie przez Sejm na 9 lat spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą. Ponowny wybór do składu Trybunału jest niedopuszczalny.

2. Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego.

Zakres i obowiązki Senatu jako Rady Rewizyjnej w zakresie służby sądowniczej oparty jest na art. 111 (komisja śledcza) i art. 122 (zgodność z Konstytucją), oraz działa zgodnie z art. 188-198 (Senat jako Rada Rewizyjna).

Art. 195.

1. Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji.

2. Sędziom Trybunału Konstytucyjnego zapewnia się warunki pracy i wynagrodzenie odpowiadające godności urzędu oraz zakresowi ich obowiązków.

3. Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w okresie zajmowania stanowiska nie mogą należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

Senatorowie w sprawowaniu Rady Rewizyjnej podlegają Konstytucji oraz bezpośrednio Narodowi.

Art. 196.

Sędzia Trybunału Konstytucyjnego nie może być, bez uprzedniej zgody Trybunału Konstytucyjnego, pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Sędzia nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Senator nie może być, bez uprzedniej zgody Prezydenta, pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności, zgodnie z art. 104 i art. 108.

Art. 197.

Organizację Trybunału Konstytucyjnego oraz tryb postępowania przed Trybunałem określa ustawa.

Organizację Senatu, jako Rady Rewizyjnej oraz tryb postępowania przed Senatem w tym zakresie określa ustawa.

Trybunał Stanu

Sąd Najwyższy

Art. 198.

1. Za naruszenie Konstytucji lub ustawy, w związku z zajmowanym stanowiskiem lub w zakresie swojego urzędowania, odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu ponoszą: Prezydent Rzeczypospolitej, Prezes Rady Ministrów oraz członkowie Rady Ministrów, Prezes Narodowego Banku Polskiego, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, członkowie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, osoby, którym Prezes Rady Ministrów powierzył kierowanie ministerstwem, oraz Naczelnny Dowódca Sił Zbrojnych.

2. Odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu ponoszą również posłowie i senatorowie w zakresie określonym w art. 107.

3. Rodzaje kar orzekanych przez Trybunał Stanu określa ustawa.

1. Za naruszenie Konstytucji lub ustawy, w związku z zajmowanym stanowiskiem lub w zakresie swojej służby, odpowiedzialność konstytucyjną przed Sądem Najwyższym ponoszą wszyscy funkcjonariusze służb publicznych i państwowych na równi z każdym innym mieszkańcem Polski.

2. Odpowiedzialność konstytucyjną przed Sądem Najwyższym posłowie i senatorowie ponoszą w zakresie określonym w art. 105 (odpowiedzialność przedstawicieli) i art. 108 (odpowiedzialność przedstawicieli).

3. Rodzaje kar orzekanych przez Sąd Najwyższy określa ustawa.

Art. 199.

1. Trybunał Stanu składa się z przewodniczącego, 2 zastępców przewodniczącego i 16 członków wybieranych przez Sejm spoza grona posłów i senatorów na czas kadencji Sejmu. Zastępcy przewodniczącego Trybunału oraz co najmniej połowa członków Trybunału Stanu powinni mieć kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego.

2. Przewodniczącym Trybunału Stanu jest Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

3. Członkowie Trybunału Stanu w sprawowaniu funkcji sędziego Trybunału Stanu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom.

1. Sąd Najwyższy składa się z przewodniczącego, będącego czynnym sędzią, 2 zastępców przewodniczącego i 16 członków, w oparciu o art. 183 desygnowanych przez Zgromadzenie Narodowe spoza grona posłów i senatorów, oraz asygnowanych przez Prezydenta na czas kadencji Sejmu. Przynajmniej jeden zastępca przewodniczącego Sądu Najwyższego oraz co najmniej połowa Przedstawicieli Sądu Najwyższego powinna mieć kwalifikacje wymagane do zajmowania czynnego stanowiska sędziego.

2. Przewodniczącym Sądu Najwyższego jest Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

3. Przedstawiciele do Sądu Najwyższego z chwilą asygnowania składają przed Zgromadzeniem Narodowym następujące ślubowanie:

„Obejmując z woli Obywateli służbę sędziego uroczyście ślubuję rzetelnie i sumiennie wykonywać obowiązki sędziowskie wobec Narodu, zobowiązuję się przestrzegać postanowienia Konstytucji i pozostałe prawa Rzeczypospolitej Polskiej oraz niezłomnie strzec poszanowanie godności i wolności obywateli, a sprawiedliwość i równość wobec prawa oraz ich dobro i dobro wspólne będą dla mnie zawsze najwyższą powinnością”.

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania:

„Mam w sobie dość siły i wytrwałości by wypełnić to ślubowanie”

lub *„Tak mi dopomóż Bóg”.*

4. Odmowa złożenia ślubowania oznacza odrzucenie służby.

5. Przedstawiciele Sądu Najwyższego w sprawowaniu funkcji sędziego działają z zgodnie z art. 173, art. 174 i podlegają Konstytucji oraz ustawom.

Art. 200.

Członek Trybunału Stanu nie może być bez uprzedniej zgody Trybunału Stanu pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Członek Trybunału Stanu nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się przewodniczącego Trybunału Stanu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Przedstawiciel Sądu Najwyższego nie może być bez uprzedniej asygnacji Zgromadzenia Narodowego pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Przedstawiciel Sądu Najwyższego nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, lub gdy jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Prezydenta, który może nakazać zwolnienie zatrzymanego po obiektywnym zbadaniu sprawy.

Art. 201.

Organizację Trybunału Stanu oraz tryb postępowania przed Trybunałem określa ustawa.

Organizację Sądu Najwyższego oraz tryb postępowania przed Sądem Najwyższym w oparciu o art. 173-174 oraz art. 176-178 (służba sądownicza) określa ustawa.

Rozdział IX

ORGANY KONTROLI PAŃSTWOWEJ I OCHRONY PRAWA

Najwyższa Izba Kontroli

Art. 202.

1. Najwyższa Izba Kontroli jest naczelnym organem kontroli państwowej.
2. Najwyższa Izba Kontroli podlega Sejmowi.
3. Najwyższa Izba Kontroli działa na zasadach kolegalności.

1. Najwyższa Izba Kontroli jest organem służby kontroli państwowej, którego najważniejszym zadaniem jest stanie na straży praworządności i transparentności oraz efektywności i jakości pracy we wszystkich dziedzinach życia społeczno-gospodarczego a także

przeciwdziałanie korupcji i lobbingowi.

2. Najwyższa Izba Kontroli podlega Senatowi.

3. Najwyższa Izba Kontroli działa na zasadach kolegalności opisanych w art. 32. Dopuszcza się by Najwyższa Izba Kontroli tworzyła oddziały lokalne, o tych samych obowiązkach.

Art. 203.

1. Najwyższa Izba Kontroli kontroluje działalność organów administracji rządowej, Narodowego Banku Polskiego, państwowych osób prawnych i innych państwowych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności, celowości i rzetelności.

2. Najwyższa Izba Kontroli może kontrolować działalność organów samorządu terytorialnego, komunalnych osób prawnych i innych komunalnych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności i rzetelności.

3. Najwyższa Izba Kontroli może również kontrolować z punktu widzenia legalności i gospodarności działalność innych jednostek organizacyjnych i podmiotów gospodarczych w zakresie, w jakim wykorzystują one majątek lub środki państwowe lub komunalne oraz wywiązują się z zobowiązań finansowych na rzecz państwa.

1. Najwyższa Izba Kontroli kontroluje działalność organów służb administracji państwowej, Narodowego Banku Polskiego i innych banków działających w Polsce, państwowych osób prawnych i innych państwowych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności, celowości i rzetelności działania oraz kompetencji w oparciu o art. 32 ust. 7.

2. Najwyższa Izba Kontroli może kontrolować działalność organów samorządu terytorialnego, komunalnych osób prawnych i innych komunalnych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności i rzetelności.

3. Najwyższa Izba Kontroli może również kontrolować z punktu widzenia legalności i gospodarności działalność innych jednostek organizacyjnych i podmiotów gospodarczych w zakresie, w jakim wykorzystują one majątek lub środki państwowe lub komunalne oraz wywiązują się z zobowiązań finansowych na rzecz państwa.

4. Najwyższa Izba Kontroli przeciwdziała korupcji i lobbingowi poprzez audyty, a w razie wykrycia nieprawidłowości niezwłocznie zgłasza je organom ścigania i Prokuraturze.

Art. 204.

1. Najwyższa Izba Kontroli przedkłada Sejmowi:

1) analizę wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej,

- 2) opinię w przedmiocie absolutorium dla Rady Ministrów,
- 3) informacje o wynikach kontroli, wnioski i wystąpienia, określone w ustawie.

2. Najwyższa Izba Kontroli przedstawia Sejmowi coroczne sprawozdanie ze swojej działalności.

1. Najwyższa Izba Kontroli przedkłada do zatwierdzenia na corocznym posiedzeniu jawnym Prezydentowi i Zgromadzeniu Narodowemu:

- 1) analizę założeń polityki pieniężnej i wykonania budżetu państwa,
- 2) informacje o wynikach kontroli, wnioski i wystąpienia, określone w ustawie,
- 3) roczny plan pracy,
- 4) sprawozdanie ze swojej działalności za poprzedni rok,
- 5) raport z audytów działania poszczególnych służb państwowych,
- 6) opinię w przedmiocie absolutorium dla Rady Ministrów.

Art. 205.

1. Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest powoływany przez Sejm za zgodą Senatu na 6 lat i może być ponownie powołany tylko raz.

2. Prezes Najwyższej Izby Kontroli nie może zajmować innego stanowiska, z wyjątkiem stanowiska profesora szkoły wyższej, ani wykonywać innych zajęć zawodowych.

3. Prezes Najwyższej Izby Kontroli nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością jego urzędu.

1. Najwyższa Izba Kontroli składa się z przewodniczącego, dwóch zastępców przewodniczącego i dyrektorów generalnych odpowiednich do przeprowadzenia kontroli poszczególnych ministerstw, desygnowanych przez Zgromadzenie Narodowe spoza grona posłów i senatorów, oraz asygnowanych przez Prezydenta na pięcioletnią kadencję. Wszyscy przedstawiciele w służbie Najwyższej Izby Kontroli powinni mieć kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska kontrolera w danej dziedzinie, które mogą zajmować dwukrotnie.

2. Przewodniczącym Najwyższej Izby Kontroli jest Pierwszy Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

3. Przedstawiciele powołani do Najwyższej Izby Kontroli składają przed Zgromadzeniem Narodowym następujące ślubowanie:

„Obejmując z woli Obywateli służbę w Najwyższej Izbie Kontroli, tą uroczystą przysięgą zobowiązuję się, że rzetelnie i sumiennie dochowam wierności w przestrzeganiu postanowień Konstytucji, oraz będę niezłomnie strzegł legalności, gospodarności, celowości i rzetelności działania całego aparatu państwowego, samorządowego i gospodarczego oraz działalności indywidualnej a

także godności Mieszkańców Rzeczypospolitej Polski, niepodległości i bezpieczeństwa Państwa, a dobro oraz pomyślność Ojczyzny i jej mieszkańców będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem”

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania:

„Mam w sobie dość siły i wytrwałości by wypełnić to ślubowania”

lub *„Tak mi dopomóż Bóg”*.

4. Odmowa złożenia ślubowania oznacza odrzucenie służby.

5. Przedstawiciele Najwyższej Izby Kontroli nie mogą zajmować innego stanowiska.

6. Przedstawiciele Najwyższej Izby Kontroli nie mogą należeć do żadnej grupy politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej i gospodarczej.

Art. 206.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli nie może być bez uprzedniej zgody Sejmu pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Prezes Najwyższej Izby Kontroli nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Przedstawiciel Najwyższej Izby Kontroli nie może być bez uprzedniej akceptacji Zgromadzenia Narodowego pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Przedstawiciel Najwyższej Izby Kontroli nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, lub gdy jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Prezydenta, który może nakazać zwolnienie zatrzymanego po zbadaniu sprawy.

Art. 207.

Organizację oraz tryb działania Najwyższej Izby Kontroli określa ustawa.

Całość organizacji oraz tryb działania Najwyższej Izby Kontroli w oparciu o art. 34 (status mieszkańca), art. 103 (rozłączność służb), art. 144 ust. 3 (wniosek ws. kontroli), art. 191-192 (wniosek ws. kontroli) oraz art. 202-207 (działanie NIK) i art. 226 (audyt NIK) określa ustawa.

**Rzecznik Praw Obywatelskich
Rzecznik Praw Człowieka w Polsce**

Art. 208.

1. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych.

2. Zakres i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich określa ustawa.

1. Rzecznik Praw Człowieka w Polsce (dalej Rzecznik Praw Człowieka) zgodnie z art. 30 i art. 32 stoi na straży równości, sprawiedliwości, wolności, pracy oraz zdrowia i życia mieszkańców polski uprawomocnionych zapisami Konstytucji.

2. Zakres i sposób działania Rzecznika Praw Człowieka oparte na art. 30 - 87 oraz art. 208 - 212 określa ustawa.

Art. 209.

1. Rzecznik Praw Obywatelskich jest powoływany przez Sejm za zgodą Senatu na 5 lat.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich nie może zajmować innego stanowiska, z wyjątkiem stanowiska profesora szkoły wyższej, ani wykonywać innych zajęć zawodowych.

3. Rzecznik Praw Obywatelskich nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością jego urzędu.

1. Rzecznik Praw człowieka jest powoływany przez Sejm za zgodą Senatu na 5 lat.

2. Rzecznik Praw Człowieka nie może zajmować innego stanowiska ani wykonywać innych zajęć zawodowych.

3. Rzecznik Praw Człowieka nie może należeć do żadnej grupy politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej i gospodarczej.

Art. 210.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest w swojej działalności niezawisły, niezależny od innych organów państwowych i odpowiada jedynie przed Sejmem na zasadach określonych w ustawie.

Rzecznik Praw Człowieka jest w swojej działalności niezawisły, niezależny od innych organów państwowych i odpowiada jedynie przed Zgromadzeniem Narodowym oraz Prezydentem.

Art. 211.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie może być bez uprzedniej zgody Sejmu pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Rzecznik Praw Obywatelskich nie może być

zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Rzecznik Praw Człowieka nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej lub pozbawiony wolności bez uprzedniej zgody Zgromadzenia Narodowego. Rzecznik Praw Człowieka może być zatrzymany lub aresztowany jedynie w okolicznościach ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Prezydenta, który może nakazać zwolnienie zatrzymanego po zbadaniu sprawy.

Art. 212.

Rzecznik Praw Obywatelskich corocznie informuje Sejm i Senat o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela.

Rzecznik Praw Człowieka co kwartał informuje na posiedzeniu jawnym Prezydenta i Zgromadzenie Narodowe o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania równości prawa wobec mieszkańców Polski.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji Krajowa Rada Komunikacji Społecznej

Art. 213.

1. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji stoi na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji.

2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji wydaje rozporządzenia, a w sprawach indywidualnych podejmuje uchwały.

1. Krajowa Rada Komunikacji Społecznej reprezentuje mieszkańców Polski w Systemie Komunikacji Społecznej, który stanowi ich własność i strukturę niezależną od aparatu służb państwowych. Kształt i zasady działania Systemu Komunikacji Społecznej reguluje ustawa.

2. Krajowa Rada Komunikacji Społecznej stoi na straży powszechnego i bezpiecznego dostępu do wszelkich mediów z wyjątkiem spraw zastrzeżonych w ustawie.

3. Dla zapewnienia przez dystrybutorów mediów przestrzegania Konstytucji Krajowa Rada

Komunikacji Społecznej udziela im koncesji na prowadzenie działalności.

4. Krajowa Rada Komunikacji Społecznej wydaje rozporządzenia, a w sprawach indywidualnych podejmuje uchwały.

Art. 214.

1. Członkowie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji są powoływani przez Sejm, Senat i Prezydenta Rzeczypospolitej.

2. Członek Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością pełnionej funkcji.

1. Krajowa Rada Komunikacji Społecznej składa się z przewodniczącego, 2 zastępców przewodniczącego i radców generalnych, wyłonionych spoza grona posłów i senatorów na drodze referendum ogólnokrajowego oraz powołanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej i Zgromadzenie Narodowe. Dopuszcza się wyznaczenie rodowitych obywateli Polski na radnych do Krajowej Rady Komunikacji Społecznej, przez Polaków mających bierne prawo wyborcze, którzy uzyskali 10 000 podpisów popierających ich kandydatury. Wszyscy zatrudnieni w służbie Krajowej Rady Komunikacji Społecznej powinni mieć kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska radnego w danej dziedzinie mediów, a radcowie generalni kompetencje w zakresie działalności ministerstwa które reprezentują. Członkowie Krajowej Rady Komunikacji Społecznej są powoływani na trzyletnią kadencję. Mogą być powoływani dwukrotnie.

2. Przewodniczącym Krajowej Rady Komunikacji Społecznej jest Pierwszy Prezes Krajowej Rady Komunikacji Społecznej.

3. Przedstawiciele Krajowej Rady Komunikacji Społecznej nie mogą zajmować innego stanowiska.

4. Przedstawiciele Krajowej Rady Komunikacji Społecznej nie mogą należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej lub gospodarczej.

Art. 215.

Zasady i tryb działania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, jej organizację oraz szczegółowe zasady powoływania jej członków określa ustawa.

Zasady i tryb działania Krajowej Rady Komunikacji Społecznej, jej organizację oraz szczegółowe zasady powoływania jej członków, w oparciu o art. 62, art. 104, art. 125, oraz art. 213 - 215 określa ustawa.

Rozdział X FINANSE PUBLICZNE

Art. 216.

1. Środki finansowe na cele publiczne są gromadzone i wydatkowane w sposób określony w ustawie.

2. Nabywanie, zbywanie i obciążanie nieruchomości, udziałów lub akcji oraz emisja papierów wartościowych przez Skarb Państwa, Narodowy Bank Polski lub inne państwowe osoby prawne następuje na zasadach i w trybie określonych w ustawie.

3. Ustanowienie monopolu następuje w drodze ustawy.

4. Zaciąganie pożyczek oraz udzielanie gwarancji i poręczeń finansowych przez państwo następuje na zasadach i w trybie określonych w ustawie.

5. Nie wolno zaciągać pożyczek lub udzielać gwarancji i poręczeń finansowych, w następstwie których państwowy dług publiczny przekroczy 3/5 wartości rocznego produktu krajowego brutto. Sposób obliczania wartości rocznego produktu krajowego brutto oraz państwowego długu publicznego określa ustawa.

1. W oparciu o art. 20, art. 24 i art. 76 działalność państwa polega na ochronie działalności gospodarczej i usługowej służącej wsparciem w uzyskiwaniu przez mieszkańców środków finansowych dla trwałego i godnego zaspakajania ich osobistych potrzeb dobrami materialnymi i niematerialnymi.

2. Produkcja dóbr materialnych jest dystrybuowana za pośrednictwem środków finansowych gromadzonych i wydatkowanych w sposób określony w ustawie na podstawie art. 64-76.

3. Środki finansowe na cele państwowe (publiczne / budżetowe) są gromadzone i wydatkowane w sposób określony w ustawie, jednakże wszystkim przedstawicielom będącym w czynnej służbie państwowej zapewnia się godziwe warunki pracy i wynagrodzenie

odpowiadające budżetowi państwa, zależne od zakresu obowiązków, odpowiedzialności i ich wykonania.

4. Państwo jedynie w celu realizowania zapisów ust. 1 i 2 ma możliwość nabywania, zbywania i obciążania nieruchomości, udziałów lub akcji oraz emisji papierów wartościowych na zasadach i w trybie określonych w ustawie.

5. Ustanowienie monopolu następuje w oparciu z ust. 1 i 3.

6. Państwo jedynie w celu realizowania zapisów ust. 1 i 3 ma możliwość zaciągania nieoprocentowanych pożyczek oraz udzielania gwarancji i poręczeń finansowych na zasadach i w trybie określonych w ustawie.

7. Dopuszcza się realizację zapisów ust 4 i 6, jeśli w ich przewidywanym wyniku państwowy dług publiczny zmaleje o minimum 3/100 wartości rocznego produktu krajowego netto. Sposób obliczania wartości rocznego produktu krajowego brutto/netto oraz państwowego długu publicznego określa ustawa.

Art. 217.

Nakładanie podatków, innych danin publicznych, określanie podmiotów, przedmiotów opodatkowania i stawek podatkowych, a także zasad przyznawania ulg i umorzeń oraz kategorii podmiotów zwolnionych od podatków następuje w drodze ustawy.

Prawo nakładania podatków, innych danin publicznych, określanie podmiotów, przedmiotów opodatkowania i stawek podatkowych, a także ustanawiania zasad przyznawania ulg i umorzeń oraz kategorii podmiotów zwolnionych od podatków posiadają państwo i regiony na mocy ustawy opartej na z art. 84.

Art. 218.

Organizację Skarbu Państwa oraz sposób zarządzania majątkiem Skarbu Państwa określa ustawa.

Organizację Skarbu Państwa oraz sposób zarządzania majątkiem Skarbu Państwa w oparciu o Konstytucje określa ustawa.

Art. 219.

1. Sejm uchwała budżet państwa na rok budżetowy w formie ustawy budżetowej.

2. Zasady i tryb opracowania projektu budżetu państwa, stopień jego szczegółowości oraz wymagania, którym powinien odpowiadać projekt ustawy budżetowej, a także zasady i tryb wykonywania ustawy budżetowej określa ustawa.

3. W wyjątkowych przypadkach dochody i wydatki państwa w okresie krótszym niż rok może określać ustawa o prowizorium budżetowym. Przepisy dotyczące projektu ustawy budżetowej stosuje się odpowiednio do projektu ustawy o prowizorium budżetowym.

4. Jeżeli ustawa budżetowa albo ustawa o prowizorium budżetowym nie weszły w życie w dniu rozpoczęcia roku budżetowego, Rada Ministrów prowadzi gospodarkę finansową na podstawie przedłożonego projektu ustawy.

1. Rada Ministrów przedkłada Sejmowi projekt budżetu państwa na rok budżetowy w formie ustawy budżetowej spełniającej zapisy art. 216-218. Sejm uchwała budżet państwa na rok budżetowy w formie ustawy budżetowej.

2. Zasady i tryb opracowania projektu budżetu państwa, stopień jego szczegółowości oraz wymagania, którym powinien odpowiadać projekt ustawy budżetowej, a także zasady i tryb wykonywania ustawy budżetowej zgodnie z art. 121, art. 122, art. 216-218 oraz art. 224 określa ustawa.

3. W oparciu o art. 216-218 w wyjątkowych przypadkach dochody i wydatki państwa w okresie krótszym niż rok może określać ustawa o prowizorium budżetowym. Przepisy dotyczące projektu ustawy budżetowej stosuje się odpowiednio do projektu ustawy o prowizorium budżetowym.

4. Jeżeli ustawa budżetowa albo ustawa o prowizorium budżetowym nie weszły w życie w dniu rozpoczęcia roku budżetowego, Rada Ministrów prowadzi gospodarkę finansową na podstawie przedłożonego projektu ustawy

Art. 220.

1. Zwiększenie wydatków lub ograniczenie dochodów planowanych przez Radę Ministrów nie może powodować ustalenia przez Sejm większego deficytu budżetowego niż przewidziany w projekcie ustawy budżetowej.

2. Ustawa budżetowa nie może przewidywać pokrywania deficytu budżetowego przez zaciągnięcie zobowiązań w centralnym banku państwa.

1. W oparciu o art. 216 i art. 217 zwiększenie wydatków lub ograniczenie dochodów planowanych przez Radę Ministrów nie może powodować większego deficytu budżetowego niż przewidziany w projekcie ustawy budżetowej.

2. W oparciu o art. 216, ust. 6 ustawa budżetowa może przewidywać pokrywania deficytu budżetowego przez zaciągnięcie zobowiązań tylko w bankach krajowych.

Art. 221.

Inicjatywa ustawodawcza w zakresie ustawy budżetowej, ustawy o prowizorium budżetowym, zmiany ustawy budżetowej, ustawy o zaciąganiu długu publicznego oraz ustawy o udzielaniu gwarancji finansowych przez państwo przysługuje wyłącznie Radzie Ministrów.

Art. 222.

Rada Ministrów przedkłada Sejmowi najpóźniej na 3 miesiące przed rozpoczęciem roku budżetowego projekt ustawy budżetowej na rok następny. W wyjątkowych przypadkach możliwe jest późniejsze przedłożenie projektu.

1. Rada Ministrów przedkłada Sejmowi najpóźniej na 2 miesiące przed rozpoczęciem roku budżetowego projekt ustawy budżetowej na rok następny. W wyjątkowych przypadkach możliwe jest późniejsze przedłożenie projektu, lecz nie może przekroczyć dnia zakończenia roku budżetowego.

2. Sejm może w ciągu 7 dni od dnia otrzymania projektu ustawy budżetowej wprowadzać poprawki do projektu, które muszą być ponownie przedłożone Sejmowi przez Radę Ministrów. Sejm w przypadku braku uwag przedstawia ustawę budżetową do akceptacji przez Senat.

Art. 223.

Senat może uchwalić poprawki do ustawy budżetowej w ciągu 20 dni od dnia przekazania jej Senatowi.

Senat może uchwalić poprawki do ustawy budżetowej w ciągu 10 dni od dnia jej otrzymania. Senat w przypadku braku uwag przedkłada ustawę budżetową do jej zatwierdzenia przez Prezydenta o oparciu o art. 121, art. 122 oraz art. 224.

Art. 224.

1. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje w ciągu 7 dni ustawę budżetową albo ustawę o prowizorium budżetowym przedstawioną przez Marszałka Sejmu. Do ustawy budżetowej i ustawy o prowizorium budżetowym nie stosuje się przepisu art. 122 ust. 5.

2. W przypadku zwrócenia się Prezydenta Rzeczypospolitej do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed jej podpisaniem, Trybunał orzeka w tej sprawie nie później niż w ciągu 2 miesięcy od dnia złożenia wniosku w Trybunale.

1. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje w ciągu 7 dni ustawę budżetową albo ustawę o prowizorium budżetowym przedstawioną przez Marszałka Sejmu.

2. W przypadku zwrócenia się Prezydenta Rzeczypospolitej do Senatu z wnioskiem w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed jej podpisaniem, Senat orzeka w tej sprawie nie później niż w ciągu 30 dni od dnia złożenia wniosku.

Art. 225.

Jeżeli w ciągu 4 miesięcy od dnia przedłożenia Sejmowi projektu ustawy budżetowej nie zostanie ona przedstawiona Prezydentowi Rzeczypospolitej do podpisu, Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu 14 dni zarządzić skrócenie kadencji Sejmu.

Jeżeli w ciągu 1 miesiąca od dnia przedłożenia projektu ustawy budżetowej nie zostanie ona przedstawiona Prezydentowi Rzeczypospolitej do podpisu, Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu 3 dni zarządzić skrócenie kadencji Sejmu.

Art. 226.

1. Rada Ministrów w ciągu 5 miesięcy od zakończenia roku budżetowego przedkłada Sejmowi sprawozdanie z wykonania ustawy budżetowej wraz z informacją o stanie zadłużenia państwa.

2. Sejm rozpatruje przedłożone sprawozdanie i po zapoznaniu się z opinią Najwyższej Izby Kontroli podejmuje, w ciągu 90 dni od dnia przedłożenia Sejmowi sprawozdania, uchwałę o udzieleniu lub o odmowie udzielenia Radzie Ministrów absolutorium.

1. Rada Ministrów w ciągu 1 miesiąca od zakończenia roku budżetowego przedkłada Sejmowi sprawozdanie z wykonania ustawy budżetowej wraz z informacją o stanie finansowym państwa.

2. Sejm rozpatruje przedłożone sprawozdanie i po zapoznaniu się z opinią po audycie Najwyższej Izby Kontroli podejmuje, w ciągu 30 dni od dnia przedłożenia Sejmowi sprawozdania, uchwałę o udzieleniu absolutorium Radzie Ministrów. W przypadku wskazanych przez Sejm wszelkich rozbieżności między sprawozdaniem i audytem, wskazanych przez Sejm, Rada Ministrów jest zobowiązana do korekty wszystkich rozbieżności w ciągu 7 dni.

Art. 227.

1. Centralnym bankiem państwa jest Narodowy Bank Polski. Przysługuje mu wyłączne prawo emisji pieniądza oraz ustalania i realizowania polityki pieniężnej. Narodowy Bank Polski odpowiada

za wartość polskiego pieniądza.

2. Organami Narodowego Banku Polskiego są: Prezes Narodowego Banku Polskiego, Rada Polityki Pieniężnej oraz Zarząd Narodowego Banku Polskiego.

3. Prezes Narodowego Banku Polskiego jest powoływany przez Sejm na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej na 6 lat.

4. Prezes Narodowego Banku Polskiego nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością jego urzędu.

5. W skład Rady Polityki Pieniężnej wchodzi Prezes Narodowego Banku Polskiego jako przewodniczący oraz osoby wyróżniające się wiedzą z zakresu finansów, powoływane na 6 lat, w równej liczbie przez Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejm i Senat.

6. Rada Polityki Pieniężnej ustala corocznie założenia polityki pieniężnej i przedkłada je do wiadomości Sejmowi równocześnie z przedłożeniem przez Radę Ministrów projektu ustawy budżetowej. Rada Polityki Pieniężnej, w ciągu 5 miesięcy od zakończenia roku budżetowego, składa Sejmowi sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej.

7. Organizację i zasady działania Narodowego Banku Polskiego oraz szczegółowe zasady powoływania i odwoływania jego organów określa ustawa.

1. Centralnym bankiem państwa jest Narodowy Bank Polski. Przysługuje mu wyłączne prawo produkcji i emisji pieniądza oraz ustalania i realizowania polityki pieniężnej. Rada Ministrów i Narodowy Bank Polski odpowiadają za wartość polskiego pieniądza.

2. Organami Narodowego Banku Polskiego są: Prezes Narodowego Banku Polskiego, Rada Polityki Pieniężnej oraz Zarząd Narodowego Banku Polskiego.

3. Prezes Narodowego Banku Polskiego jest powoływany przez Zgromadzenie Narodowe na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej na 4 lat.

4. Prezes Narodowego Banku Polskiego nie może należeć do żadnej grypy politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej, czy gospodarczej.

5. W skład Rady Polityki Pieniężnej wchodzi Prezes Narodowego Banku Polskiego jako przewodniczący oraz osoby wyróżniające się kompetencjami z zakresu finansów, powoływane na 6 lat, w liczbie 9: po 3 osoby wyznaczone przez Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejm i Senat, a zatwierdzane przez Zgromadzenie Narodowe.

6. Na podstawie audytu Najwyższej Izby Kontroli, absolutorium ustawy budżetowej Rady Ministrów i zatwierdzonej przez Prezydenta ustawy budżetowej Rada Polityki Pieniężnej ustala corocznie założenia polityki pieniężnej i przedkłada je do wiadomości Zgromadzeniu Narodowemu. Rada Polityki Pieniężnej, w ciągu 3 miesięcy od zakończenia roku budżetowego,

składa Prezydentowi i Zgromadzeniu Narodowemu sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej.

7. Organizację i zasady działania Narodowego Banku Polskiego oraz szczegółowe zasady powoływania i odwoływania jego organów na podstawie art. 103 (rozłączność służby), art. 144 (powołanie prezesa NBP), art. 203 (kontrola NIK) oraz art. 216 (finanse państwa) określa ustawa.

Rozdział XI

STANY NADZWYCZAJNE

Art. 228.

1. W sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny: stan wojenny, stan wyjątkowy lub stan klęski żywiołowej.

2. Stan nadzwyczajny może być wprowadzony tylko na podstawie ustawy, w drodze rozporządzenia, które podlega dodatkowemu podaniu do publicznej wiadomości.

3. Zasady działania organów służby publicznej oraz zakres, w jakim mogą zostać ograniczone wolności i prawa człowieka i obywatela w czasie poszczególnych stanów nadzwyczajnych, określa ustawa.

4. Ustawa może określić podstawy, zakres i tryb wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela.

5. Działania podjęte w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego muszą odpowiadać stopniowi zagrożenia i powinny zmierzać do jak najszybszego przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa.

6. W czasie stanu nadzwyczajnego nie mogą być zmienione: Konstytucja, ordynacje wyborcze do Sejmu, Senatu i organów samorządu terytorialnego, ustawa o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej oraz ustawy o stanach nadzwyczajnych.

7. W czasie stanu nadzwyczajnego oraz w ciągu 90 dni po jego zakończeniu nie może być skrócona kadencja Sejmu, przeprowadzone referendum ogólnokrajowe, nie mogą być przeprowadzane wybory do Sejmu, Senatu, organów samorządu terytorialnego oraz wybory Prezydenta

Rzeczypospolitej, a kadencje tych organów ulegają odpowiedniemu przedłużeniu. Wybory do organów samorządu terytorialnego są możliwe tylko tam, gdzie nie został wprowadzony stan nadzwyczajny.

1. W oparciu o art. 38 ust. 2 i art. 68, art. 76 w sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykle środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony lokalnie lub ogólnokrajowo odpowiedni stan nadzwyczajny: klęski żywiołowe, stan wyjątkowy, stan obrony.

2. Stan nadzwyczajny może być wprowadzony tylko na podstawie ustawy, w drodze rozporządzenia, które podlega dodatkowemu podaniu do publicznej wiadomości. Każde użycie wojska w granicach państwa do innych czynności niż obrona granic jest wprowadzeniem stanu obrony narodowej.

3. Zasady działania organów służby publicznej oraz zakres, w jakim mogą zostać ograniczone prawa mieszkańca w czasie poszczególnych stanów nadzwyczajnych, zgodnie z art. 38 - 40 określa ustawa.

4. Podstawy, zakres i tryb wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia praw mieszkańca w czasie stanu nadzwyczajnego określa ustawa.

5. Działania podjęte w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego muszą odpowiadać stopniowi zagrożenia i powinny zmierzać do jak najbezpieczniejszego i trwałego przywrócenia efektywnego funkcjonowania gospodarstw domowych, w tym rolniczych.

6. W czasie stanu nadzwyczajnego nie mogą być zmienione: Konstytucja, ordynacje wyborcze do Sejmu, Senatu i organów samorządu terytorialnego, ustawa o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej oraz ustawy o stanach nadzwyczajnych.

7. W czasie stanu nadzwyczajnego oraz w ciągu 30 dni po jego zakończeniu nie może być skrócona kadencja Sejmu, przeprowadzone referendum, nie mogą być przeprowadzane wybory do Sejmu, Senatu, organów samorządu terytorialnego oraz wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, a kadencje tych organów ulegają odpowiedniemu przedłużeniu. Wybory do organów samorządu terytorialnego są możliwe tylko tam, gdzie nie został wprowadzony stan nadzwyczajny.

Art. 229.

W razie zewnętrznego zagrożenia państwa, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić stan wojenny na części albo na całym terytorium państwa.

W razie zagrożenia państwa, napaści obcych sił na terytorium Polski Rzeczypospolitej lub

gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnego działania przeciwko zagrożeniom lub/i napaści, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów wprowadzić stan obrony narodowej na części albo na całym terytorium państwa.

Art. 230.

1. W razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić, na czas oznaczony, nie dłuższy niż 90 dni, stan wyjątkowy na części albo na całym terytorium państwa.

2. Przedłużenie stanu wyjątkowego może nastąpić tylko raz, za zgodą Sejmu i na czas nie dłuższy niż 60 dni.

W razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa mieszkańców lub porządku publicznego, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów wprowadza stan wyjątkowy na części albo na całym terytorium państwa. Koniec stanu wyjątkowego następuje zgodnie z art. 228 ust. 5.

Art. 231.

Rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wojennego lub wyjątkowego Prezydent Rzeczypospolitej przedstawia Sejmowi w ciągu 48 godzin od podpisania rozporządzenia. Sejm niezwłocznie rozpatruje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej. Sejm może je uchylić bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

1. Rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wojennego lub wyjątkowego Prezydent Rzeczypospolitej przedstawia Zgromadzeniu Narodowemu w ciągu 24 godzin od jego podpisania i podaje w orędziu do wiadomości publicznej.

2. Zgromadzenie Narodowe niezwłocznie rozpatruje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej. Sejm może je zatwierdzić, uchylić lub zmienić bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów i senatorów.

Art. 232.

W celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia Rada Ministrów może wprowadzić na czas oznaczony, nie dłuższy niż 30 dni, stan klęski żywiołowej na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie tego stanu może nastąpić za zgodą Sejmu.

1. W celu zapobiegania przyczynom i skutkom stanów nadzwyczajnych oraz w celu ich

usunięcia Rada Ministrów wraz z Prezydentem Rzeczypospolitej przedstawia Zgromadzeniu Narodowemu Rozporządzenie o zapobieganiu stanom nadzwyczajnym na czas oznaczony, nie dłuższy niż 30 dni, na części albo na całym terytorium państwa.

2. Zgromadzenie Narodowe niezwłocznie rozpatruje Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej. Na wniosek Zgromadzenia Narodowego Rada Ministrów i Prezydent wprowadzają poprawki i zatwierdzają je.

3. Zgromadzenie Narodowe zatwierdza lub uchyla Rozporządzenie bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów i senatorów.

4. Przedłużenie tego stanu może nastąpić zgodnie z art. 228 ust. 5.

Art. 233.

1. Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu wojennego i wyjątkowego nie może ograniczać wolności i praw określonych w art. 30 (godność człowieka), art. 34 i art. 36 (obywatelstwo), art. 38 (ochrona życia), art. 39, art. 40 i art. 41 ust. 4 (humanitarne traktowanie), art. 42 (ponoszenie odpowiedzialności karnej), art. 45 (dostęp do sądu), art. 47 (dobra osobiste), art. 53 (sumienie i religia), art. 63 (petycje) oraz art. 48 i art. 72 (rodzina i dziecko).

2. Niedopuszczalne jest ograniczenie wolności i praw człowieka i obywatela wyłącznie z powodu rasy, płci, języka, wyznania lub jego braku, pochodzenia społecznego, urodzenia oraz majątku.

3. Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w stanie klęski żywiołowej może ograniczać wolności i prawa określone w art. 22 (wolność działalności gospodarczej), art. 41 ust. 1, 3 i 5 (wolność osobista), art. 50 (nienaruszalność mieszkania), art. 52 ust. 1 (wolność poruszania się i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej), art. 59 ust. 3 (prawo do strajku), art. 64 (prawo własności), art. 65 ust. 1 (wolność pracy), art. 66 ust. 1 (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy) oraz art. 66 ust. 2 (prawo do wypoczynku).

Ustawa zalecająca ograniczenia w prawach mieszkańca i obywatela w czasie stanu nadzwyczajnego nie może ograniczać praw określonych w art. 1-5, (prawa obywatelskie) art. 8, art. 12, art. 14, art. 17-22 (wolność działalności gospodarczej), art. 25 ust. 1, art. 30-42 (godność człowieka; obywatelstwo; ochrona życia; humanitarne traktowanie; ponoszenie odpowiedzialności karnej), art. 44, art. 45 (dostęp do sądu), art. 47 (dobra osobiste), art. 48-55 (sumienie i religia; nienaruszalność mieszkania; wolność poruszania się i pobytu), art. 57-64 (prawo do strajku; petycje; prawo własności), art. 66 (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy; prawo do wypoczynku), art. 67-69 (bezpieczeństwo, ochrona i opieka nad

życiem i zdrowiem), art. 70 (wolność nauki i wyznania), art. 71-73 (rodzina i dziecko), art. 74 ust. 3 i 4 (dostęp do informacji), art. 75 ust. 2 (wolność samostanowienia), art. 77-80 (prawne środki ochrony równości), art. 82-86 (obowiązki mieszkańca), art. 100-101 (udział w wyborach), art. 104 (udział w wyborach), art. 118 ust. 2 (inicjatywa ustawodawcza), art. 125 (referendum), art. 170 (referendum), art. 191 (wnioskowanie), art. 235 (inicjatywa obywatelska).

Art. 234.

1. Jeżeli w czasie stanu wojennego Sejm nie może zebrać się na posiedzenie, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów wydaje rozporządzenia z mocą ustawy w zakresie i w granicach określonych w art. 228 ust. 3-5. Rozporządzenia te podlegają zatwierdzeniu przez Sejm na najbliższym posiedzeniu.

2. Rozporządzenia, o których mowa w ust. 1, mają charakter źródeł powszechnie obowiązującego prawa.

Jeżeli w czasie stanu nadzwyczajnego Sejm nie może się zebrać na posiedzenie, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów wydaje rozporządzenia z mocą ustawy w zakresie i w granicach określonych w art. 228 ust. 3-5. Rozporządzenia najpierw poddane muszą być ogólnokrajowej referendalnej ocenie, następnie podlegają zatwierdzeniu przez Sejm na najbliższym posiedzeniu.

Rozdział XII

ZMIANA KONSTYTUCJI

Art. 235.

1. **Projekt ustawy o zmianie Konstytucji może przedłożyć co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat lub Prezydent Rzeczypospolitej.**

2. Zmiana Konstytucji następuje w drodze ustawy uchwalonej w jednakowym brzmieniu przez Sejm i następnie w terminie nie dłuższym niż 60 dni przez Senat.

3. Pierwsze czytanie projektu ustawy o zmianie Konstytucji może odbyć się nie wcześniej niż trzydziestego dnia od dnia przedłożenia Sejmowi projektu ustawy.

4. Ustawę o zmianie Konstytucji uchwała Sejm większością co najmniej 2/3 głosów w obecności

co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz Senat bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

5. Uchwalenie przez Sejm ustawy zmieniającej przepisy rozdziałów I, II lub XII Konstytucji może odbyć się nie wcześniej niż sześćdziesiątego dnia po pierwszym czytaniu projektu tej ustawy.

6. Jeżeli ustawa o zmianie Konstytucji dotyczy przepisów rozdziału I, II lub XII, podmioty określone w ust. 1 mogą zażądać, w terminie 45 dni od dnia uchwalenia ustawy przez Senat, przeprowadzenia referendum zatwierdzającego. Z wnioskiem w tej sprawie podmioty te zwracają się do Marszałka Sejmu, który zarządza niezwłocznie przeprowadzenie referendum w ciągu 60 dni od dnia złożenia wniosku. Zmiana Konstytucji zostaje przyjęta, jeżeli za tą zmianą opowiedziała się większość głosujących.

7. Po zakończeniu postępowania określonego w ust. 4 i 6 Marszałek Sejmu przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej uchwaloną ustawę do podpisu. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawę w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

1. Projekt ustawy o zmianie Konstytucji może przedłożyć Sejm większością co najmniej połowy głosów z ustawowej liczby posłów, lub Senat większością co najmniej połowy głosów z ustawowej liczby senatorów, lub Prezydent Rzeczypospolitej zebrawszy 100 000 podpisów rodowitych obywateli, a także sami rodowici obywatele w myśl art. 4, poprzez referendum zgodnie art. 125.

2. Pierwsze czytanie projektu ustawy o zmianie Konstytucji może odbyć się nie później niż trzydziestego dnia od dnia przedłożenia Sejmowi projektu ustawy, w przypadku projektu rodowitych mieszkańców czytanie bezwzględnie powinno odbywać się przy współudziale właściwej grupy inicjatywnej.

3. Praca Sejmu nad projektem ustawy o zmianie Konstytucji, wraz z zakończeniem prac przy poparciu co najmniej 2/3 głosów z ustawowej liczby posłów i przekazaniem projektu do Senatu powinno trwać do 60 dni od pierwszego czytania, w przypadku projektu rodowitych mieszkańców zadanie to powinno odbywać się przy współudziale grupy inicjatywnej.

4. Praca Senatu nad projektem ustawy o zmianie Konstytucji, wraz z zakończeniem prac przy poparciu co najmniej 2/3 głosów z ustawowej liczby senatorów i przekazaniem projektu do Prezydenta może trwać do 60 dni od przekazania projektu do Senatu przez Sejm, w przypadku projektu rodowitych mieszkańców zadanie te powinno odbywać się przy współudziale grupy inicjatywnej.

5.1. Praca Prezydenta nad projektem ustawy o zmianie Konstytucji, wraz z zakończeniem

prac i przekazaniem do Sejmu celem dalszych prac dążących do uchwalenia ustawy o zmianie Konstytucji powinny trwać do 60 dni. W przypadku braku zatwierdzenia lub niezrealizowania zadania w tym czasie projekt wraca do ponownego opracowania w trybie art. 235. ust. od 2 do 5.1 lub 5.2, lecz w czasie ograniczonym do połowy

5.2. W przypadku projektu rodowitych mieszkańców zadanie opisane w ust. 5.1 powinno odbywać się przy współpracy z grupą inicjatywną. Prezydent po zakończeniu prac i zatwierdzeniu projektu w ustalonym czasie przekazuje go do zatwierdzenia przez grupę inicjatywną, która ma na to 7 dni. W przypadku braku zatwierdzenia lub niezrealizowania zadania przez Prezydenta w tym czasie projekt wraca do ponownego opracowania w trybie art. 235. ust. od 2 do 5.1 lub 5.2, lecz w czasie ograniczonym do połowy.

5.3. W przypadku powrotnego wpłynięcia projektu rodowitych mieszkańców do Senatu zgodnie z trybem ust 5.2. i drugiego braku akceptacji projektu przez Prezydenta ma On obowiązek ogłoszenia Referendum konstytucyjnego do 30 dni i przeprowadzenia tego referendum w ciągu 60 dni. Prezydent ma 7 dni na ogłoszenie wyniku referendum konstytucyjnego. W przypadku pozytywnego wyniku referendalnego przy udziale 50 % uprawnionych do głosowania i uzyskania poparcia przez większość bezwzględną projekt zmiany Konstytucji w czasie kolejnych 7 dni Prezydent przekazuje do prac Sejmu nad uchwaleniem Ustawy o zmianie Konstytucji.

6. Pierwsze czytanie ustawy o zmianie Konstytucji powinno odbyć się nie później niż 15-tego dnia od dnia przedłożenia Sejmowi ustawy, w przypadku projektu rodowitych mieszkańców czytanie to powinno odbywać się przy współudziale grupy inicjatywnej.

7. Praca i zatwierdzenie przez Sejm ustawy o zmianie Konstytucji, wraz z zakończeniem prac przy poparciu co najmniej 2/3 głosów z ustawowej liczby posłów i przekazaniem ustawy do Senatu nie może trwać dłużej niż 30 dni od pierwszego czytania, w przypadku propozycji ustawy (na podstawie projektu Rodaków) zadanie to powinno odbywać się przy współudziale grupy inicjatywnej.

8. Praca i zatwierdzenie w drodze uchwały przez Senat ustawy o zmianie Konstytucji, wraz z zakończeniem prac przy poparciu co najmniej 2/3 głosów z ustawowej liczby senatorów i przekazaniem ustawy do Prezydenta powinno trwać do 30 dni od przekazanie do Senatu przez Sejm, w przypadku projektu Rodaków zadanie te bezwzględnie powinno odbywać się przy współudziale grupy inicjatywnej.

9. Po zakończeniu postępowania określonego w ust. od 2 do 8 Marszałek Senatu przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej uchwaloną ustawę do podpisu. Prezydent Rzeczypospolitej

podpisuje ustawę w ciągu 14 dni od dnia przedstawienia i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Polski Rzeczypospolitej.

10. Zgodnie z art.125 ust.3 ważność referendum konstytucyjnego stwierdza Sąd Najwyższy.

Rozdział XIII

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE

Art. 236.

1. W okresie 2 lat od dnia wejścia w życie Konstytucji Rada Ministrów przedstawi Sejmowi projekty ustaw niezbędnych do stosowania Konstytucji.

2. Ustawy wprowadzające w życie art. 176 ust. 1 w zakresie dotyczącym postępowania przed sądami administracyjnymi zostaną uchwalone przed upływem 5 lat od dnia wejścia w życie Konstytucji. Do czasu wejścia w życie tych ustaw obowiązują przepisy dotyczące rewizji nadzwyczajnej od orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego.

1. W okresie 1 roku od dnia wejścia w życie Konstytucji Sejm przedstawia Zgromadzeniu Narodowemu projekty ustaw niezbędnych do stosowania Konstytucji.

2. W każdym przypadku i w każdym zakresie Senat jest ostatnią instancją sądowniczą.

Art. 237.

1. W okresie 4 lat od dnia wejścia w życie Konstytucji w sprawach o wykroczenia orzekają kolegia do spraw wykroczeń przy sądach rejonowych, przy czym o karze aresztu orzeka sąd.

2. Odwołanie od orzeczenia kolegium rozpoznaje sąd.

1. W okresie 3 lat od dnia wejścia w życie Konstytucji w sprawach o wykroczenia orzekają kolegia do spraw wykroczeń przy sądach rejonowych, przy czym o karze aresztu orzeka sąd.

2. Odwołanie od orzeczenia kolegium rozpoznaje sąd.

Art. 238.

1. Kadencja konstytucyjnych organów służby publicznej i osób wchodzących w ich skład wybranych lub powołanych przed wejściem w życie Konstytucji kończy się z upływem okresu ustalonego w przepisach obowiązujących przed dniem wejścia w życie Konstytucji.

2. W przypadku gdy przepisy obowiązujące przed dniem wejścia w życie Konstytucji nie ustalały tej kadencji, a od dnia wyboru lub powołania upłynął okres dłuższy niż ustalony przez Konstytucję, kadencja konstytucyjna organów służby publicznej lub osób wchodzących w ich skład upływa po roku od dnia wejścia w życie Konstytucji.

3. W przypadku gdy przepisy obowiązujące przed dniem wejścia w życie Konstytucji nie ustalały tej kadencji, a od dnia wyboru lub powołania upłynął okres krótszy niż ustalony przez Konstytucję dla konstytucyjnych organów służby publicznej lub osób wchodzących w ich skład, czas, w którym organy te lub osoby pełniły funkcje według przepisów dotychczasowych, wlicza się do kadencji ustalonej w Konstytucji.

1. Kadencja konstytucyjnych organów służby publicznej i osób wchodzących w ich skład wybranych lub powołanych przed wejściem w życie Konstytucji kończy się z upływem okresu ustalonego w przepisach obowiązujących przed dniem wejścia w życie Konstytucji.

2. Kadencja niewymienionych organów służby publicznej i osób wchodzących w ich skład wybranych lub powołanych przed wejściem w życie Konstytucji kończy się z upływem 1 roku od dnia wejścia w życie Konstytucji.

3. W przypadku gdy przepisy obowiązujące przed dniem wejścia w życie Konstytucji nie ustalały kadencji konstytucyjnych organów służby publicznej lub osób wchodzących w ich skład, a od dnia wyboru lub powołania upłynął okres krótszy niż ustalony przez Konstytucję, czas, w którym organy te lub osoby pełniły funkcje według przepisów dotychczasowych, wlicza się do kadencji ustalonej w Konstytucji.

Art. 239.

1. W okresie 2 lat od dnia wejścia w życie Konstytucji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją ustaw uchwalonych przed dniem jej wejścia w życie nie są ostateczne i podlegają rozpatrzeniu przez Sejm, który może odrzucić orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego większością 2/3 głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Nie dotyczy to orzeczeń wydanych w następstwie pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego.

2. Postępowanie w sprawach o ustalenie przez Trybunał Konstytucyjny powszechnie obowiązującej wykładni ustaw, wszczęte przed wejściem w życie Konstytucji, podlega umorzeniu.

3. Z dniem wejścia w życie Konstytucji uchwały Trybunału Konstytucyjnego w sprawie ustalenia wykładni ustaw tracą moc powszechnie obowiązującą. W mocy pozostają prawomocne wyroki sądu oraz inne prawomocne decyzje organów służby publicznej, podjęte z uwzględnieniem znaczenia przepisów ustalonego przez Trybunał Konstytucyjny w drodze powszechnie obowiązującej wykładni

ustaw.

1. W okresie 2 lat od dnia wejścia w życie Konstytucji orzeczenia Senatu o niezgodności z Konstytucją ustaw uchwalonych przed dniem jej wejścia w życie są ostateczne

2. Postępowanie w sprawach o ustalenie przez Trybunał Konstytucyjny powszechnie obowiązującej wykładni ustaw, wszczęte przed wejściem w życie Konstytucji, podlega rewizji Senatu.

3. Z dniem wejścia w życie Konstytucji uchwały Trybunału Konstytucyjnego w sprawie ustalenia wykładni ustaw tracą moc powszechnie obowiązującą. W mocy pozostają prawomocne wyroki sądu oraz inne prawomocne decyzje organów służby publicznej, jeżeli zgodnie z art. 236 ust 2 Senat nie orzeknie inaczej.

Art. 240.

W okresie roku od dnia wejścia w życie Konstytucji ustawa budżetowa może przewidywać pokrywanie deficytu budżetowego przez zaciąganie zobowiązań w centralnym banku państwa.

W okresie roku od dnia wejścia w życie Konstytucji ustawa budżetowa może i powinna przewidywać zaciąganie zobowiązań w centralnym banku państwa, jeśli w przewidywanym wyniku państwowy dług publiczny zmaleje o minimum 1/100 wartości rocznego produktu krajowego netto.

Art. 241.

1. Umowy międzynarodowe ratyfikowane dotychczas przez Rzeczypospolitą Polską na podstawie obowiązujących w czasie ich ratyfikacji przepisów konstytucyjnych i ogłoszone w Dzienniku Ustaw uznaje się za umowy ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie i stosuje się do nich przepisy art. 91 Konstytucji, jeżeli z treści umowy międzynarodowej wynika, że dotyczą one kategorii spraw wymienionych w art. 89 ust. 1 Konstytucji.

2. Rada Ministrów w ciągu 2 lat od wejścia w życie Konstytucji przedstawi Sejmowi wykaz umów międzynarodowych zawierających postanowienia niezgodne z Konstytucją.

3. Senatorowie wybrani przed dniem wejścia w życie Konstytucji, którzy nie ukończyli 30 lat, zachowują swoje mandaty do końca kadencji, na którą zostali wybrani.

4. Połączenie mandatu posła lub senatora z funkcją lub zatrudnieniem, których dotyczy zakaz określony w art. 103, powoduje wygaśnięcie mandatu po upływie miesiąca od dnia wejścia w życie Konstytucji, chyba że poseł albo senator wcześniej zrzeknie się funkcji albo ustanie zatrudnienie.

5. Sprawy będące przedmiotem postępowania ustawodawczego albo przed Trybunałem

Konstytucyjnym bądź Trybunałem Stanu, a rozpoczęte przed wejściem w życie Konstytucji, są prowadzone zgodnie z przepisami konstytucyjnymi obowiązującymi w dniu rozpoczęcia sprawy.

6. W okresie 2 lat od dnia wejścia w życie Konstytucji Rada Ministrów ustali, które z uchwał Rady Ministrów oraz zarządzeń ministrów lub innych organów administracji rządowej, podjęte lub wydane przed dniem wejścia w życie Konstytucji, wymagają - stosownie do warunków określonych w art. 87 ust. 1 i art. 92 Konstytucji - zastąpienia ich przez rozporządzenia wydane na podstawie upoważnienia ustawy, której projekt w odpowiednim czasie Rada Ministrów przedstawi Sejmowi. W tym samym okresie Rada Ministrów przedstawi Sejmowi projekt ustawy określającej, które akty normatywne organów administracji rządowej, wydane przed dniem wejścia w życie Konstytucji, stają się uchwałami albo zarządzeniami w rozumieniu art. 93 Konstytucji.

7. Obowiązujące w dniu wejścia w życie Konstytucji akty prawa miejscowego oraz przepisy gminne stają się aktami prawa miejscowego w rozumieniu art. 87 ust. 2 Konstytucji.

1. Umowy międzynarodowe ratyfikowane dotychczas przez Polskę Rzeczypospolitą na podstawie obowiązujących w czasie ich ratyfikacji przepisów konstytucyjnych i ogłoszone w Dzienniku Ustaw uznaje się za umowy ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie i stosuje się do nich przepisy art. 91 Konstytucji, jeżeli z treści umowy międzynarodowej wynika, że dotyczą one kategorii spraw wymienionych w art. 89 ust. 1 Konstytucji. Wszystkie umowy międzynarodowe podlegają ogólnokrajowej ocenie referendalnej.

2. Rada Ministrów w ciągu 1 roku od wejścia w życie Konstytucji przedstawia Zgromadzeniu Narodowemu wykaz umów międzynarodowych zawierających postanowienia niezgodne z Konstytucją.

3. Połączenie mandatu posła lub senatora z funkcją lub zatrudnieniem, których dotyczy zakaz określony w art. 103, powoduje wygaśnięcie mandatu po upływie miesiąca od dnia wejścia w życie Konstytucji, chyba że poseł albo senator wcześniej zrzeknie się funkcji albo ustanie zatrudnienie.

4. Sprawy będące przedmiotem postępowania ustawodawczego albo przed Trybunałem Konstytucyjnym bądź Trybunałem Stanu, a rozpoczęte przed wejściem w życie Konstytucji, są prowadzone zgodnie z przepisami konstytucyjnymi w tym art. 236 ust. 2, art. 238, Art. 239.

5. W ciągu 1 roku od dnia wejścia w życie Konstytucji Sejm ustali, które z uchwał Rady Ministrów oraz zarządzeń ministrów lub innych organów administracji rządowej, podjęte lub wydane przed dniem wejścia w życie Konstytucji, wymagają – stosownie do warunków określonych w art. 87 i art. 92 Konstytucji – zastąpienia ich przez rozporządzenia wydane na podstawie upoważnienia ustawy, której projekt w odpowiednim czasie Sejm desygnuje

Zgromadzeniu Narodowemu. W tym samym okresie Sejm desygnuje Zgromadzeniu Narodowemu projekt ustawy określającej, które akty normatywne organów administracji rządowej, wydane przed dniem wejścia w życie Konstytucji, stają się uchwałami albo zarządzeniami w rozumieniu art. 93 Konstytucji.

6. Obowiązujące w dniu wejścia w życie Konstytucji akty prawa miejscowego oraz przepisy gminne stają się aktami prawa lokalnego w rozumieniu art. 87, art. 170 i art. 171 ust. 1 Konstytucji.

Art. 242.

Tracą moc:

- 1) ustawa konstytucyjna z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz. U. Nr 84, poz. 426, z 1995 r. Nr 38, poz. 184 i Nr 150, poz. 729 oraz z 1996 r. Nr 106, poz. 488),
- 2) ustawa konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1992 r. o trybie przygotowania i uchwalenia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 67, poz. 336 i z 1994 r. Nr 61, poz. 251).

Z chwilą ustanowienia i wejścia w życie niniejszej Konstytucji następuje uchylenie wszystkich przepisów poprzednich Konstytucji, przy jednoczesnym zachowaniu ciągłości i jednolitości państwa.

Art. 243.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia jej ogłoszenia.

Konstytucja Polski Rzeczypospolitej wchodzi w życie po upływie 2 miesięcy od dnia jej ogłoszenia.

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ